

MSGRĚ EMANUEL ŽÁK

A large, intricate white line-art illustration of a flowering plant, possibly a lily, with multiple stems, leaves, and buds, set against a solid black rectangular background. The plant is framed by a double-line border.

POHŘEBNÍ
PROMLUVY

KROPÁČ & KUCHARSKÝ, PRAHA

EMANUEL ŽÁK:

POHŘEBNÍ PROMLUVY

NAKLADATELSTVÍ KROPÁČ & KUCHARSKÝ,
PRAHA

NIHIL OBSTAT

Msgre Dr. Lubomír Petr,
editor.

IMPRIMATUR

Pragae, die 8. novembris 1938.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
vicarius generalis.

N. 18545.

Památce mé zbožné zesnulé matky.

PŘEDMLUVA.

Vím, že nejvýraznější řeči pohřební jsou žalmy a modlitby, jimiž katolická církev svého úda ke hrobu doprovází. Volají k přemýšlení o lidském životě a údělu člověka na věčnosti. Žádají modlitbu za zemřelého.

Ale jsou též okolnosti, které vhodnou promluvu nad rakví často žádají.

Předně: Stalo se skoro ustáleným obyčejem, že nad hrobem zasloužilého muže či ženy slyšíme řeči laiků, které chtějí vystihnouti zásluhy zesnulého. Proč by neměl kněz širší všeobecnou řečí, bez zbytečného chvalořečení, zdůrazniti nebo aspoň připomenouti některé z pravd, jež nazýváme „poslední věci člověka“?

A druhé: K pohřbu svého přítele a známého často dostávají se ti, kdo v chrámu kázání nejsou snad nikdy přítomni. A právě na hřbitově, kde každý hrob mluví o vratkosti života, mysl jejich bývá soustředěnější. Je spíše přístupna oněm pravdám víry, jež tu takořka z hrobu k příchozímu vystupují. Půda jejich srdcí je pro slovo kazatelovo připravenější. Proč bychom neměli té chvíle použiti?

A konečně: Příklad Kristův. Když stál nad mrtvým mládcem naimským, pravil k plačící matce: „Neplač!“ A vrátil vzkříšeného v její náruč. Když šel vzkřísit dceru Jairovu, pravil k zástupu: „Neumřela dívka, ale spí.“ Smrt není než spánkem. Když šel ke hrobu Lazarovu, pravil k sestře jeho Marii: „Já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, byť i zemřel, živ bude na věky.“ Kolik hlubokých věčných pravd obsahují tato slova! Rozséal sémě věčné pravdy při každé vhodné příležitosti. Hřbitov je stejně posvátný jako chrám. I zde je místo pro duchovního řečníka. A vím též, s jakou vděčností a láskou vzpomínají příbuzní na kněze, který nad hrobem i chudého jejich zesnulého promluvil slovy utěšující víry.

Tyto důvody přiměly mne k tomu, že v stručné knížce uvá-

*dím několik náčrtů k pohřebním promluvám zemřelých katolíků
různého věku a různých stavů.*

*A doufám, že těm, kdo chtějí nad hrobem promluvit, vhodně
přicházím vstříc.*

Na den velkých apoštolů, sv. Petra a Pavla r. 1938.

Em. Žák.

PROMLUVA POHŘEBNÍ.

Od těch dob, kdy víra křesťanská jako jarní vánek šířila se světem, všudy zněl její první pozdrav: „*Pokoj lidem dobré vůle.*“ Kristus byl učitelem pokoje a míru. A v tomto duchu usilovali bohoslovci i světští myslitelé o to, *jak založiti mír na zemi.* Jim vtipně odpověděl jeden holandský malíř, který zobrazil místo stálého míru a věčného pokoje. *Byl to hřbitov;* uprostřed s velikým křížem a s mnoha malými kříži nad jednotlivými hroby.

Uprostřed hluku a víru dnešního života je opravdu jediné místo trvalého pokoje a míru mezi lidmi: hřbitov.

Ranní vánek probudí se v lese. Letí přes pole a volá ke klasům: „Vstávejte!“ A ony se probudí a sklánějí své hlavy jako upřímné díky vycházejícímu Božímu slunci. Spěchá přes křoví a probudí ptáky. Ti začnou zpívat svůj ranní žalm. Vane přes zahrady a louky, a květy začnou otevíratí svá očka, pozdrav k novému životu. Probudí spící lidi v domě a ti chystají se za svojí prací. Nakonec přeskočí nízkou zeď. Ocitne se na hřbitově. Zde se zastaví a šeptá: „*Vy mrtví, spěte dál.*“ Nic neruší jejich klid. A jenom kroky živých, jejich modlitby nebo tlumené hovory nesou se nad nimi. Tito spící klidně drímají svůj poslední sen. Je to zde veliká společnost, v níž je stálý klid, byť kolem nich všude trvaly sváry. Byť rozpoutala se třeba válka.

Každý toužíme po míru. Po odpočinku v čas večerní. Vítáme spánek jako dárce pokoje. Ti, kteří zde v lůně země odpočívají, došli toho, po čem my na zemi často marně toužíme.

Na vyšehradském hřbitově je postavena veliká hrobka „Slavín“, v níž odpočívají ostatky předních, o náš národ zasloužilých mužů. Spí tam někteří velcí spisovatelé, umělci a básníci čeští. A v čele „Slavína“ je nápis:

„*Ač mrtví, přece mluví.*“ Ano, mluví k nám stále svými spisy, knihami, uměním. Ale *k nám mluví každý mrtvý, kterého pochováváme.*

Mluví k nám: „Pracujte, dokud je den! Konejte svědomitě své povinnosti. Přejde den, kdy nebudete moci již pracovati. Milujte se mezi sebou bez sváru, jako my zde mrtvi tiše a svorně ležíme. — Dříve sobě tak cizí, lhostejní, chladní. Snad mezi sebou nepřátelští. A nyní všichni svorní. Tak jsme pokojní, že bychom si nyní, kdyby možno bylo, skrze hroby a přes hroby rádi podali ruce.“

Smrt všechny smiřuje. Smrt jenom nám zdá se býti hrozná. Protože nevíme, jaký osud po ní nás čeká. Ale tolik víme, že Bůh svoji velikou spravedlnost mírní nekonečnou láskou. A na tu spoléhejme. Tato víra nás utěšuje. A dává sílu, abychom my, slabí a křehcí, šli dále tímto životem.

Smrt je poslem Božím. Jedním z andělů, kteří se nám zjevují na konci této životní pouti a šeptají nám: „Pojď, já tě povedu ke tvému Otci. Je otcem laskavým, který s radostí přivítá každého syna. I toho marnotratného, který hříšně promrhal své státky, hmotné i duševní. Jenom chce viděti slzu lítosti a slyšeti kající slovo: „*Otče, zhřešil jsem.*“

Anglická konvertitka, *Adéla Procterová*, napsala něžnou báseň: „*Anděl smrti.*“ Zní takto:

„Proč se bojíš krásného anděla, jenž Smrt se zove? Čeká na tebe u brány blažených. On polibkem utiší tvůj těžký dech a jemnou rukou zavře oči tvoje.

Jak mnohá duše zaměnila by ráda dusivý vzduch a tvrdou bídu země s onou jasuplnou věčností! Jak mnohé choré srdce touží po smrti!

Ten, jehož se lekáš, položí svoji chladící ruku na

tvoje srdce, aby zbavila tě bolestí. Utiší přízraky pobou-
řené hlavy a zapudí tmavé stíny starostí.

On vrátí tobě ty, které dosud nikdo ti nevrátil. —
Vrátí tobě ty, kteří dávno ti odešli. Vrátí je tobě jako
Kristus vrátil slepci zrak; a ty je uvidíš.

Co život je, jestli je ti vším? Slzy ti zaclánějí, jinak
bys viděl všechny ty radosti, jež připravil Bůh svým věr-
ným v pravé vlasti. K těm všem dovede tě tvůj přítel,
tvůj bratr: *Anděl smrti.*“

SMRT — POSLEDNÍ SPÁNEK.

Na své cestě do Jerusalema byl Kristus Pán často hostem svého zbožného přítele Lazara a jeho dvou sester, Marie a Marty, v Bethanii. Stalo se, že Lazar onemocněl a byl blízek smrti. Obě sestry, starostlivé o život svého bratra, vzkázaly Pánu Ježíši, který byl daleko za Jordánem: „Pane, ten, kterého miluješ, jest nemocen.“ Ale Kristus hned nenastoupil se svými učedníky cestu do Bethanie. Mezitím Lazar již zemřel. A tu Kristus, který ve své vševědoucnosti věděl o jeho smrti, pravil učedníkům: „*Lazar, přítel náš spí. Ale jdu, abych ho ze sna probudil.*“ Ti pak odpověděli: „Pane, spí-li, bude zdrav.“ Ježíš pak zřekl jim zjevně: „*Lazar zemřel.*“ A nyní šel Spasitel do Bethanie, a učinil div, který uvedl v úžas celou zemi: Lazara, který již čtyři dni v hrobě odpočíval, vzkřísil. (Jan. 11. 1.—16.)

Kristus Pán nazval smrt spánkem. Kristus volaje mrtvé k životu, vždy chce je jenom budit ze spánku. Smrt je mu pouze delším spánkem nežli obvyklý spánek jediné noci. Jako ze spánku se probouzíme k dalšímu žití a k práci, tak zemřelý po svém posledním odpočinku probudí se jednou k novému žití v říši Boží.

Spánek a smrt má mnoho společného. Je to doba odpočinku. Znavené tělo na loži usíná. Leží, nevnímajíc ničeho o vůkolním ruchu; zotavuje a připravuje se k nové práci. Ale jeho duše neustává ve svém životě. Myslí, žije dál a spřádá obrazy, ať radostné či smutné, oblažující či děsivé, které nazýváme sny.

Tuto podobnost spánku a smrti znali již pohanští národové. Řecký dějepisec *Hesiod* praví: „*Spánek a smrt jsou bratři.*“ Na svých pomnících zobrazovali dva jinochy, sobě velmi podobné. Jeden z nich má v ruce květ, symbol tohoto života. Druhý smutně sklání dolů makový

stvol, na němž je makovice. I ta má svůj smysl. Jako z máku připravují se léky, jež mírní bolesti, dávají zapomenouti všech útrap a přenášejí duši v jiný svět, tak i smrt.

Člověk, smrtí překonán, klidně odpočívá. Smysly jeho navždy ustaly ve své činnosti. Údy ztuhly. A duše jde ke svému Tvůrci, aby přijala od něho odplatu, odměnu či trest, jak si v tomto životě zasloužila. Ale duše, jež vrátila se k Bohu, nezná již snů. Těch tajemných a záhadných plodů živé fantasie. Duše ze světa pozemských obrazů ocitá se v říši pravdy a světla.

Na pomníku slavného anglického kardinála, konvertity *Newmana*, jsou napsána slova: „*Ex umbris et imaginibus ad veritatem.*“ Ze stínů a obrazů k pravdě. Na známém, velkém pařížském hřbitově je nápis: „*Nad těmi, kteří obývali zemi, ze stínu smrti zasvitlo světlo.*“ —

Zde často tápeme v nejistotě, bázni, v nevědomosti. Ale v říši, do níž duše zemřelých vešly, je světlo, jas, pravda a blaženost. Kdo by se lekal této říše? — Jenom ten, kdo miluje tmu, jež skrývá a halí jeho hříchy, štítí se světla. Kdo však koná dobré skutky, ten touží po světle, jako květina po slunci a pták po jasném dni.

Při mši sv., po pozdvihování, církev vzpomíná zesnulých. A volá: „Pomni také, Pane, svých služebníků a služebnic, kteří nás předešli se znamením víry a *odpočívají spánkem pokoje.*“ Modlí se, aby ten poslední spánek byl jim klidný, jako klidně na lůžku odpočívá, kdo s dobrým svědomím na ně ulehl. Víra v nesmrtelnost a v opětné shledání klene most lásky mezi mrtvými a živými. „*Mors vitae janua*“ — smrt je branou k životu, říkali již staří myslitelé.

A není již samo slovo „zesnulí“ projevem naší víry, že smrt je spánkem? A jméno *coemeterium*, *dormitorium* vystihuje naši víru, že člověk neusnul na věky. Není než

jako dítě, jež v kolébku uloženo, klidně spí, a často andělsky čistý úsměv hrá jeho tvářičkami.

Případně napsal jeden z našich básníků:

„Neděs tě hrobu pustota,
již nevěra se bojí.
Hrob jest jen změnou života,
druhou kolébkou tvojí.

Nezarmucuj se u hrobu,
on koná službu dvojí:
Co rozloučil Bůh na dobu,
to na věky zas spojí.“

Náš pozdrav či spíše přání a prosba, kterou dáváme napsati na kříž nebo na věnec pohřební: „*Spi sladce*“ mluví o smrti jako milém spánku. A vyjadřuje naši touhu po radostném probuzení a šťastném shledání.

U HROBU STARCOVA.

Je dojemno a spolu poučno, co vypravuje Písmo sv. o smrti velikého vůdce židovského národa, *Mojžíše-osvoboditele*. „Byl Mojžíš stár 120 let, neseslábly jeho oči, aniž se hnuly jeho zubové.“ A Hospodin poručil mu, aby vystoupil na horu Nebo. Odtud ukázal mu zemi zaslíbenou. A Mojžíš děkuje, že aspoň viděl budoucí vlast národa, blaženě zesnul. Umřel „*in osculo Domini*“ V polibku Páně.

Jak šťasten je stařec, který takto v objetí Páně opouští náš svět! Odchází klidně, jako když slunce v podvečer zapadá. A ti, kdo stáli u jeho lože, překonávající bolest rozloučení, jsou též poučeni, jak krásná, posvátná to chvíle, když opouští je ten, jenž po celý život pro ně pracoval, jim se obětoval, protože je miloval.

Žalmista Páně volá v tesknosti: „*Všichni dnové naši mizejí; léta naše jako pavučina počtena jsou. Dnů let našich při některých jest 70 let, a jestli kdo při síle, 80 let. A co nad to více jich, práce jest a bolest.*“ (Žalm 89, 9.—10.) A přece nejsou to dny marné a ztracené, které prožívá stáří, když ruce ni duch nemohou již pracovati. Bůh nám naše staré rodiče zde ponechává, abychom jim mohli opláceti starosti, které oni nám v prvním našem mládí obětovali. Chce, abychom jim svojí láskou zlatili jejich nitro, když stříbro šedin usadilo se na starých jejich hlavách. *Touto láskou splácíme jen dávný dluh.* A vděčnost našich srdcí má tu v naší obětavosti, a často i trpělivosti, rozvinouti se v nejkrásnější květy.

Jeden spisovatel líčí šťastnou smrt starce: Sedí v lenošce. Je nakloněn jako zralý klas, jenž čeká na kosu žencovu. Slunce zapadá a vrhá ve večerních svých červenících poslední pozdrav jeho hasnoucím očím. A přichází něžný poutníček Boží. Tiše blíží se k němu, jako

by jej chtěl vzíti za ruku. Šeptá mu: „Pojďte, dědečku! Dovedu vás tam, kde slunce nikdy nezapadá.“ A hlava jeho hlouběji se sklání; srdce přestává tlouci. Svatý večerní mír šíří se vůkol. Zvonek s věže volá na klekání; ale je zároveň hlasem umíráčka, že zemřel dobrý starý člověk.

Sv. Josef, panický ochránce Sv. Rodiny, zesnul ve vysokém stáří. Sám Ježíš Kristus zatlačil mu na věky jeho dobré, bdělé a starostlivé oči. Sv. Josef je patronem všech, kdo umírají smíření s Bohem i s lidmi. —

Jak je šťasten umírající stařec, vidí-li u svého lože své děti a vnuky! Jak je blažen, může-li doufati, že žijí v poctivé práci, uprostřed své rodiny! Vidí, jak jim kyne spokojená, šťastná budoucnost. Tak jako spatřil umírající Mojžíš zemi svého lidu „mlékem a medem oplývající“. „*Drahá jest před očima Hospodinovými smrt svatých jeho;*“ praví Písmo sv.

Život jeho nebyl lehký. Kéž je mu lehká smrt! — Šťastný odchod s tohoto světa v říši Boží. Naděje, jež vkládal do svého života, splněny. Zklamání zapomenuta. Těm, kdo mu ublížili, vše odpuštěno. Může říci se zbožným starcem Simeonem, který na svých třesoucích loktech choval Spasitele, na nějž čekal: „*Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého v pokoji.*“

NA HROBĚ STAŘENKY.

V životě mnohých světic čteme, jak velké zásluhy si získaly o výchovu dítek; synů a dcer. Ale také o *výchovu svých vnuků*. Tak dějiny církevní vypravují o *sv. Makrině*, která byla starostlivou vychovatelkou velikého církevního učitele, *sv. Basilia*. Tento ani ve svém vysokém stáří nezapomínal oněch dojmů, které v něm působily poučné řeči a příklady této staré ctihodné ženy. Sám píše: „Jenom tím se chlubím, že jsem sobě zachoval učení o Bohu, které jsem přijal od blahoslavené matky mé Emmelie a *od báby své Makriny*.“

A my, Čechové, s láskou a s vděčností vzpomínáme *sv. Lidmily*, jež nám vychovala našeho prvního světce, knížete *sv. Václava*. Jeho matka *Drahomíra* příliš si všímala světských vladařských záležitostí. A mladičký kníže byl tak šťasten, že mohl své srdce hrát na plamenech křesťanské víry, jež sálala tak plně ze srdce babičky, *sv. Lidmily*. Velká světice vychovala nám velikého světce.

A je věru nesmírným požehnáním rodiny, v níž staříčka matka může se věnovati péči o své vnuky. Takové ženy jsou pro děti štěstím. Ve svém věku vyrovnaly se již stařenky se světem. Zálležitosti pozemské jich více nezajímají. Vlastní děti jejich dospěly. Ale v jejich srdci dríme ještě mnoho z mateřské lásky; a tu věnují dětem svých dětí. Jejich láska životem jen se zušlechtila; a nyní je jako hluboká a čistá studna, z níž podle slov Písma *sv.* o studnici *Jakobově* u města *Sichemu* vážila vody mnohá pokolení.

Ruce dřívější dlouhou prací již znaveny. Nohy většinou zemdlely. A vlastní děti jdou za svým povoláním. A ruce nyní rády sahají po modlitební knize nebo po *sv. růženci*. A ve svém osamocení běrou do svého klína své vnuky, s láskou je poučují, s nimi hovoří a často

jsou prvními z těch, kdo dětem vypravují o nebeském Otci, jenž rozžehl na nebi tisíce hvězd, jenž žehná lidem dobrým a hněvá se na zlé a špatné. To je nejkrásnější úkol našich stařenek. Jsou *strážci domácích tradic*. Tichým světlem rodinné světnice. Svoji radost vidí ve spokojenosti svých dětí a vnuků. V jejich štěstí vidí štěstí své vlastní. Je opravdu posvátná ta chvíle, když stařenka, v lenošce, obklíčena několika vnoučaty, jim vypravuje ať již pohádky či příběhy skutečné; nebo učí je modliti a čte z bible.

S nesmírným půvabem líčí *Božena Němcová* ve své „*Babičce*“ takovou postavu staročeské ženy. Hlavu, z níž hledí dobrota a láska, věnčí stříbro šedin. Je šťastna ve svých dětech; a děkuje denně Bohu za milost tohoto klidného života. A když vidí mladé, zdárné a veselé vnuky, kteří svoji babičku nesmírně milují, cítí se dvojnásob spokojenou. Když pak osamotní a soumrak se blíží, v pohnutí vzpomíná svého zesnulého manžela a zbožně si povzdechne: „Můj Jiříku, kdy shledáme se zas?“

Tento povzdech nejednou se ozve ze srdce našich zbožných stařenek. Nerada opouští ty, které zde má ještě na čas zůstaviti. Ale těší se, že je dosti těch, s nimiž v říši Boží touží se shledati.

Stařenka za celý svůj život ustlala mnoho kolébek a připravila mnoho postýlek svým dětem a vnukům. Nyní my ji provázíme k jejímu poslednímu spánku. A ti její děti a vnukové ustlali jí postýlku v klíně matky země.

Spěte šťastně, ctihodná stařenko, v náručí té naší věrné živitelky, země! Čekejte na nás! Přijdeme jistě. A za všechny ty dobré skutky a starosti, za všechny ty přetrpěné žaly a odevzdaně snášená utrpení, kéž přivine vás k sobě Maria, Bohorodička, a dovede vás k trůnu svého Syna, Ježíše Krista. Odpočiňte v pokoji!

U HROBU OTCOVA.

Písmo sv. podrobně vypravuje o krásné, příkladné smrti *patriarchy Jakuba v Egyptě*. Sešli se všichni synové i vnukové u lože umírajícího, 110 let starého ctihodného kmeta. Jakub vidí v prorockém osvětlení budoucí osud každého z nich a žehná jim. A když Hospodin jeho duši vzal k sobě, synové s pláčem zatlačili oči jeho. A po dnech smutku s úctou převezli mrtvé jeho tělo do země kananejské, jak sobě výslovně přál, protože nechtěl odpočívati v zemi cizí.

To je krásný obraz smrti a pohřbu spravedlivého, za života mnohými starostmi a žaly stíhaného otce. Kol jeho hrobu kupí se synové i vnukové. Sami jej ukládají v posvátnou půdu zaslíbené země. Přišli s požehnáním otcovým a nyní uložili jej k poslednímu spánku v zemi posvěcenou. To je poslední služba mrtvému otci, kterou mu láska a vděčnost dětí mohla prokázati.

Ale i zavřená ústa otcova k vám mluví. I zatlačené oči jeho na vás hledí. Otec vám klade na srdce, co umírající *Tobiáš* pravil svému synu: „Slyš, synu můj, slova úst mých a jako základ polož je v srdci svém. Po všechny dny života svého měj v uctivosti matku svou! Pamatuj, co vše pro tebe vytrpěla. *Po všechny dny života svého v paměti měj Boha a neopouštěj přikázání jeho!* Ze statku svého dávej almužnu, a neodvracuj tváře své od žádného chudého. Co nechceš, aby jiní tobě činili, nečiň ty jim.“

A syn s otevřeným srdcem naslouchal slovům, jimiž umírající otec se synem se loučil. A dojat odpověděl: „Všecko, co jsi mi uložil, otče, učiním.“

Tak mluví i mrtvý otec ze svého hrobu. To jest jeho závěť ke všem, které tu zůstavil. Tak by asi mluvil i k vám, kteří nad jeho hrobem v upřímném, bolestném pohnutí stojíte. A což jiného chce, nežli abyste jeho po-

slední přání plnili? Vždyť je to přání svaté. Závěť potvrzená jeho smrtí.

V nádherné národní slavnostní opeře Bedř. Smetany je památná scéna. Dva bratři, *Chrudoš a Štáhlav*, nesrovnali se o dědictví otcovské. Nenávist v srdcích dusila bratrskou lásku. A tu jejich strýc Lutobor, otcův bratr, oba pozval na týž den a hodinu k mohyle otcovské. A zde při živé vzpomínce na zesnulého jejich srdce se obměkčilo. Po krátkém váhání všichni podali si ruce.

V životě, kde boj o existenci a hmotné statky nejednou znesváří a zneprátní i ty nejbližší, tito mnohdy sobě se odcizí. Pouta příbuzenská zpřetrhána. Ale smrt otcova je sbližuje. Dotýká se srdce. *Rakev otcova je svolala dohromady*. Pro lásku a svatou památku otcovu se zase smiřují. Vždyť otce by bolelo i po smrti, když by měl na to hleděti, že ti, které stejně miloval a všichni jeho srdci byli blízcí, nyní daleko jsou od sebe.

A ještě dalšího chci vzpomenouti: Synové Jakubovi dali mrtvolu svého otce balsamovati podle egyptského umění a teprve potom uložili jej v hrob. Kdo opravdu miluje toho, kterého chce pohřbíti, *vrací jej tam, odkud tělo jeho se živilo. Ze země do země*. Přeje si, aby jen poneáhlu propadalo přirozenému rozkladu, jako list, který se stromu spadl, u jeho paty tlí a tak živí půdu, z níž strom čerpá novou sílu. To je zákon celé přírody. *Matka země nás živila*. V její klín křesťan se vrací. Má hluboký význam naše rčení: „Pochováváme mrtvé.“ Vracíme je v klín jejich živitelky, matky. *Spalování znamená znásilňování přirozeného řádu. Je to ochuzování země o ty součástky, na které má ona své nezadatelné právo*. O ně je spalováním oloupena. Nebudme ni zemi nevděční!

Pravá, obětavá pieta, láska a úcta k mrtvým volá po čestném uložení mrtvého do hrobu. Křesťan pravý touží býti pochován, jako byl Kristus. A péče o hrob,

jeho návštěva, ošetřování, zdobení je vždy přirozeným projevem lásky, jež nezapomíná. Státi nad hrstkou popelu v urně je trapné, skličující. Státi nad hrobem, třeba jen travou porostlém, je konejšující, potěšující a uspokojující.

A když tak klademe v hrob svého otce, v duchu prosme ještě, aby nám odpustil, v čem kdy v životě jsme ho zarmoutili. *Odešel z domu našeho v dům Otcův v nebesích.* Kéž tam u Pána světa za nás se přimlouvá a dočká se jednou radostného s námi shledání!

NA HROBĚ MATKY.

Jednou z nejušlechtilejších a největších křesťanských matek byla sv. *Monika*, matka velikého církevního učitele, sv. *Augustina* (zemř. r. 388). Život její nebyl lehký. Plný sebezapírání a slz. Její manžel, vážený měšťan *Patricius v Tagastě*, byl muž lehkomyšlný, prchlivý, k hněvu nesmírně popudlivý. A sv. Monika snášela všechny výbuchy jeho hněvu se vzácnou trpělivostí. A když její přítelkyně ji obdivovaly, že mlčky dovede trpěti všechny manželovy hrubosti, sv. Monika jeho chyby vždy omlouvala. Její syn, sv. *Augustin*, stejně nadaný, jako v chování nestálý a prudký, bloudil po cestách učení, které bylo s hlubokou věrou matčinou v bolestném rozporu. A zbožná matka s důvěrou v Boží pomoc jenom se za oba modlila a plakala. „*Slzami skrápěla cestu, kteroukoli chodila,*“ vyznává její syn Augustin.

A modlitba sv. Moniky byla vyslyšena. Její syn se obrátil, stal se křesťanem. Krásně napsal o sv. Monice její životopisec, že syna svého zachránila modlitbou ze zahynutí v mořských propastech. Její muž trpělivým jednáním své velké choti dojat, obrátil se a zbožně zemřel.

Kolik je na světě matek, jejichž život v mnohém podobal se životu veliké matky Augustinovy? A proč na to vzpomínám?

Když na víru obrácený syn vracel se s matkou do své otčiny, v přístavním italském městě *Ostii* těžce se roznemohla. Cítila, že brzo zemře. A když ti, kdo kolem ní byli, uvažovali, kde ji pochovati, zda v africké otčině či v zemi italské, sv. Monika pravila: „*Pochovejte tělo mé kdekoli; a nestarejte se příliš o ně. Jen o to jediné vás prosím: vzpomeňte na mne u oltáře Páně, kdekoli budete.*“ (Vyznání sv. Augustina XI. 11.)

To je přání křesťanské ženy. Země Páně je všude.

Její mateřský klín přijme každé tělo. Ale zbožná matka, umírajíc, jistě si přeje: Modlete se za mne. Při oběti mše sv. vzpomínejte na mne, jako já vždycky, kdykoli při ní ve chrámě jsem byla, modlila se za vás.“

Sv. Augustin ve své úvaze „*De cura pro mortuis gerenda*“ — jak máme pečovati o mrtvé — s bystrým postřehem napsal: „*Curatio funeris, conditio sepulturae, pompa exequiarum, magis sunt vivorum solatia, quam subsidia mortuorum.*“ Péče o pohřeb, způsob pohřbívání, nádhera obřadů, jsou více úlevou živých, nežli pomocí mrtvých.“ Vroucí „Otčenáš“, upřímné „Zdrávas královno“ nad hrobem z duše pozůstalých plynoucí, je nesmírně více nežli nejnádhernější věnec.

Nádhera bohatého pohřbu, množství věnců a květin, hudba, píseň doprovodí mrtvé tělo jenom ke hrobu. A nejdou ni na krok dále. Tam za hrob, k trůnu nejvyšší Spravedlnosti a Milosrdenství, doprovodí duši zesnulého jenom jeho skutky a naše přimluvné modlitby a oběti. *Sv. Jan* napsal: „*Blahoslavení mrtví, kteří v Pánu umírají. Od té chvíle odpočinou od svých námah, neboť skutky jejich jdou s nimi.*“ (Zjev. 14. 13.)

Mateřská láska jest jako slunce. Nikdy nezapadá. Stále svítí a hřeje, byť bylo dlouho zakryto mrakem. A není na světě lásky, která by ve svých starostech, obětech, sebezapírání, trpělivosti a vytrvalosti jí mohla se rovnati. Není obětí dítek, které by ji mohly zcela odplatiti.

Šťastná matka, která dala národu zdárné děti. Ty jsou nejkrásnějším živým pomníkem jejího života. A bylo to hluboké poučení pro žijící pokolení, že na pomníky zemřelých staří Egypťané napisovali jména matky. Poznali jasně, že o zdárnou výchovu dětí má svými starostmi, ustavičnou péčí, svým hřejivým slovem i živým příkladem větší zásluhu matka, nežli otec.

Matka, která má mnoho dětí, zaslouží stejně čestné místo v národě, jako bojovník na frontě. Neboť ona, stejně jako on, nasazovala svůj život a utrpení. A nám zní to věru jako krásná a skoro nepochopitelná pohádka, co prohlásila zbožná, mladá dívka Marie Želie Quérinova, když podávala ruku ke svazku manželskému Ludvíku Josefu Stanislavu Martinovi. V upřímné modlitbě volala: „Bože, protože nejsem hodna státi se tvou snoubenkou, stejně jako moje sestra, chci vstoupiti ve stav manželský. A dej mi, za to vroucně prosím, mnoho dětí, aby všechny jednou tebe oslavovaly v nebesích.“ Toužila dáti nebi mnoho svatých. A Bůh její modlitbu vyslyšel. Pět jich vstoupilo do kláštera. Z nich jedna, sv. Terezie od Ježíška, prohlášená za svatou, jest vyznamenána ctí oltářů. Jak mile hledí k nám se svých soch a obrazů, držíc v ruce kytici růží, a vždy ochotna sypati je na zemi, vyprošovati u Boha nám pozemšťanům jeho požehnání.

V krásné opeře Bedř. Smetany slyšíme dojemnou, v duchu národním napsanou píseň, kterou zpívá dívka nad kolébkou děcka, jemuž umřela matka:

„Letěla bělounká holubička,
potkala Božího andělíčka!“

To čistá duše matky opustila tělesnou schránku. Anděl se jí táže: „*Duše z těla, kam jsi chtěla?*“ A matka odpovídá: „*Chtěla jsem doletět do nebička.*“ Anděl potom jí praví:

„Doleť si, dušinko, až do nebe,
já půjdu k dělátku místo tebe.
Tam je zlíbám, ukolíbám,
líbá tě nastokrát tvá matička.“

Anděl spěchá k dítěti a přináší mu polibky zesnulé matky.

Matka, jež vychovala hodné děti, je *trůnu sv. Matky Páně*, Marii Panně, nejbližší. Vykonala svoji velkou a

těžkou povinnost, která ženě je uložena. Kéž o té, kterou nyní v zemi ukládáme, platí slova žalmu: „*Ti, kteří se slzami rozsévali, s plesáním budou žít.*“ (Žalm 125. 15.)

II.

V prvotní církvi spatřujeme velikou řadu horlivých křesťanů, statečných vyznavačů víry, církevních učitelů a hrdinných mučedníků. Jsou chloubou církve po všechny časy. A otevřeme-li knihu jejich životopisů, vidíme zpravidla, že to byla *matka*, která jim vštíplla jejich plamennou víru. Vychovala veliké, zasloužilé muže, jichž s úctou a vděčností vzpomíná církev i národ.

Připomínám výborné matky velikého církevního učitele a nejslavnějšího kazatele své doby, *sv. Jana Zlatoústého* (zemř. r. 407). Byla to *Anthúsa*. Slavný učitel řečnictví *Libanius*, sleduje její život, zvolal: „Jaké to velké matky mají křesťané!“ Znal dobře, jak nesmírný byl rozdíl mezi tehdejšími matkami pohanskými a matkami křesťanskými. Ženy pohanské nevěnovaly se svému dítěti. Šly jen za svými choutkami a zábavami. Vdávaly se a rozváděly zcela podle úpadku doby. S trpkou ironií napsal o nich současný spisovatel: „Ještě neuvadla snubní větévka na stěně a již odcházejí k cizímu muži.“

Křesťanské ženy znaly a řídily se učením Kristovým o nerozlučitelnosti manželství a jeho účelu: *vychovávat děti*. To bylo jejich ctí, svatou povinností, která jim získávala úctu a lásku celého okolí. Sám římský liktor musil sklonit odznak své moci, fasces, svazeček prutů s malou sekyrkou nahoře, kdykoli matka kráčela se svým dítětem.

Dnes v posvátném pohnutí skláníme své hlavy nad hrobem upřímné křesťanské ženy a starostlivé matky. Svůj dočasný domov zde na zemi opustila. Zaměnila jej za věčný domov v říši Boží. „*Co nazýváme zde vlastí, jest pouze přístřeším na jedinou noc,*“ napsal francouzský spisovatel *Lamennais*. — Opustila své, ale lásku, jež nikdy nehasne, ke svému živému, které zde zůstavila, vzala s sebou na věčnost. Ruce po práci mnoha let skříženy od-

počívají. Krůpěje jejího potu, který při práci stékal po čele, změnil se v démanty na šatě vyvolených Božích. A její dobré skutky jdou s ní, poutníci k městu Božímu, před trůn nebeského Pána.

Náš český básník, *Karel Jaromír Erben*, dojemně líčí city osiřelých dítek které často poklekaly u hrobu své matky:

„Zemřela matka a do hrobu dána,
síroty po ní zůstaly;
a přicházely každického rána
a matičku svou hledaly.

A poznaly dítky matičku po dechu,
poznaly ji a plesaly,
a prostý kvítek, majíce v něm útěchu,
mateřídouškou nezvaly.“

Láska a starost matčina dýše k dětem i z hrobu. Matka i z hrobu k nim mluví: „Žijte tak, jak vás jsem učila. Buďte pracovitě, zbožné, svorné mezi sebou! Zachovejte ve cti mé jméno! Já chci za vás u Pána světů se přimlouvati, a vy modlitbou pamatujte i na mne.“

Když někteří přátelé hledají nový život daleko za mořem a tam se odstěhují, neuvolnila se a nepřetrhla pouta lásky, která je zde ve staré vlasti dohromady spojovala. Vzpomínají na sebe, píší si a dárky vzájemně si posílají. I vaše matka opustila svůj pozemský domov a smrtí přešla v jiný svět. Ale spojení její s vámi stále trvá. Spojení v lásce a v modlitbě.

Nezapomínejte! A prostě Boha, abych se s vámi jednou u něho šťastně shledala. To bude nejblaženější chvíle opětného s vámi shledání. Objetí matky s dětmi v Bohu a s Bohem.

NA HROBĚ MANŽELKY.

S upřímným pohnutím čteme v Písmě sv., s jakou posvátnou úctou pochovávali velcí patriarchové starozákonní své manželky, Abraham, Isák, Jakob. Ukládali je v posvátnou půdu své země. Stavěli na hrob veliký kámen, nebo sázeli smuteční vrbu, která svými dlouhými, k zemi visícími ratolestmi tak významně tlumočila smutek těch, které zde zůstavily. A v památný den pohřbu přicházeli, zdobili jejich rov a přinášeli oběti za spásu jejich duše.

I my klademe nyní v lůno posvěcené země tělesné ostatky pečlivé, starostlivé manželky. „*Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.*“ Tak pravil Kristus o svazku manželském. Nikdo z lidí nemá práva tento posvátný svazek rušiti, přetrhávati. Jenom smrt jej ruší. Tedy zase je to Bůh, který svým poslem smrti rozlučuje ty, které u oltáře před léty v jednotu spojil.

Veliký indický básník *Rabindranath Thakúr*, když mu zemřela choť, napsal k její poctě takto: „Když jsi svojí smrtí unikla mému pozemskému světu a tak znovu ses zrodila v mém bolu, cítil jsem svůj život posvěcený dokonalostí. Měl jsem dříve tento pozemský život za hlavní, podstatný. Když však náhle se objevila smrt, která způsobila trhlinu v mém životě, byl jsem zcela zmaten. Kolem mne zůstaly stromy, země, voda, slunce, měsíc, hvězdy nezměněny, jako dříve. A přece bytost, která skutečně zde byla, která tisíci pouty byla spojena s mým životem, s mojí duší, s mým srdcem, zmizela v okamžiku jako sen. Vždy znovu k ní jsem se vracel a tázal jsem se, kde je nyní má zesnulá. A uprostřed mého nezměrného bolu zaplály mi četné jiskry radosti v duši. Smrt mi ukázala stanovisko, s něhož mohu hleděti na svět v plné jeho nádheře a vznešenosti. *Ty žiješ.*“

V pozadí smrti viděl jsem vesmír vznešenější než dříve.“

Hrob je stále otevřenou otázkou. A kdo hledí naň „*sub specie aeternitatis*“, s hlediska věčnosti, ten ví, že rozloučení tělesné součásti neznamena rozloučení duší. Toto spojení trvá. „*Láska nikdy neuvadá*,“ praví sv. apoštol.

V dobách vážných starostí je to vždy upřímná manželka, s kterou její manžel se radil, na její mínění čekal. Vždyť manželka je „*dimidium animae*“, je polovinou duše mužovy. Ona přispívá často dobrou radou, obětavou pomocí. I potom, ve chvíli osamocení, v době těžkých chmur a starostí, navštivte její hrob. Zde mysl, těžkými myšlenkami zmítaná, se utiňuje. V duši se jasní. Zesnulá tiše k vám promluví, vám poradí, jako by živa byla vedle vás.

Gothe klade své *Ifigenii*, jdoucí na smrt, v ústa krásná slova: „Blaze tomu, jenž rád svých mrtvých vzpomíná, a v tiché radosti na konec sám se k jejich řadě připojí.“ Volejme i my té, kterou klademe v klín země, své: S Bohem! Ale též na radostné, šťastné shledání!

NAD HROBEM MLADÉ DÍVKY.

Je to poučná a potěšující událost, kterou nám zachovali tři sv. evangelisté, když vypravují o *vzkříšení dcery Jairovy*. Byl jedním z představených synagogy židovské; sotva tedy přítel Kristův. Ale co vše neučiní láska otcova pro jediné dítě, jež umírá! Šel, vyhledal Pána Ježíše, padl mu k nohám a prosil ho: „*Dcera má skonává; pojď, vlož na ni ruku, aby se uzdravila a byla živa!*“ (Mar. 5. 22.—23.) I odešel Kristus s Jairem a veliký zástup šel za ním.

Než přišli k domu Jairovu, dcera zemřela. Vůkol ozýval se pláč. Ale Kristus pravil: „*Nezemřela dívka, ale spí.*“ Nedbal výsměchu těch, kteří věděli, že dívka je mrtva. Vešel v komnatu, kde mrtvá dcera ležela, a vzav ji za ruku, řekl jí: „*Talítha kúmi,*“ to jest v překladě: „*Dívko vstaň!*“ A hned vstala dívka a chodila. Byloť jí dvanáct roků. (Mar. 5. 41.—42.)

Klademe zde do hrobu, do posledního lůžka, mladou dívku. Sotva takořka vstoupila na práh života, zemřela. Dříve, než poznala vážnost života, jeho radosti, ale i bolesti. Starosti i žaly.

Náš něžný básník, *Josef Sládek*, líčí pohřeb mladé dívky na venkovský hřbitov. Nesli ji mládenci v otevřené ještě rakvi, jako kdysi bývalo leckde zvykem. A básník praví:

„Polní cestou, bez příkrovu
nesli jsme ji ke hřbitovu;
vůkol mladé žito vlálo,
skřivan zpíval, slunce plálo
na ty role otevřené,
na ty oči uzavřené.
S štěpů, jež kol cesty stály
květy v tvář jí napadaly.
Na barvínku kolem čela
zabzučela bludná včela.
My ji nesli, druzí pěli,
od hřbitova zvony zněly.“

„Nezemřela dívka, ale spí.“ Tak nás poučuje naše víra. Zvony, které zní jí průvodem na tuto cestu, jsou jenom jako ukolébavkou církve k jejímu poslednímu spánku.

Známe malou básničku *Claudiovu*, kterou svojí něžnou hudbou učinil opravdu populární *Franz Schubert*. Je nadepsána: „*Der Tod und das Mädchen*.“ Smrt a dívka. K loži umírající dívky blíží se smrt. „Pryč, pryč, ty ošklivý kostlivče!“ volá umírající. „Jsem ještě mladá, jdi pryč a nedotýkej se mne!“ A smrt, tiše přistupující, vlídně odpovídá: „Podej mi ruku, ty něžný, krásný tvore! Jsem přítel tvůj a nepřicházím trestat. Buď dobré mysli; já nejsem ukrutná a v náručí mém sladce budeš spáti.“

„*Sladce spáti*,“ to je potěšující slovo. Kdo prožil den ve zlém chování a jednání, mívá nepokojnou noc, a těžké sny jako můra často jej trápí. Kdo svědomitě pracoval, má pokojný spánek. Vítá jej s radostným pozdravem. Dívka v květu nevinnosti usínající, s tichou modlitbou na rtech, nemusí se spánku smrti báti. Bůh ji přijme ve svatebním rouchu nevinnosti. Přiřadí ve sbor svých nebeských služebníků. A slova církve: „*In paradisum educant te angeli* — Do ráje provedtež tě andělé“ jsou nejkrásnější prosbou, s níž ji církev ukládá v její poslední kolébku.

Anglický básník *Jeremy Taylor* napsal: „Viděl jsem růži čerstvě rozvitou. S počátku byla krásná jako jitro; plna nebeské rosy. Ale když prudký vítr násilím otevřel její panenskou skromnost a odhalil její nitro, dosud příliš něžné, počala se růže halit do stínu. Začala vadnouti. Jevila známky nemoci a chřadnutí. Květ bledne, stonek se nakloní a když u večer ztratila mnohý svůj lístek a svoji krásu, upadá mezi své mrtvé družky.“

V národní Smetanově opeře „*Tajemství*“ zpívají putující dívky ke cti Marie Panny takto:

„Matičko Boží, obětuj
milosti své mně zář;
zbožně chci dáti život svůj
lásce tvé na oltář!

Když se mé cíle zašeří
v temnu mne hrůzy jmou,
obejmi v lokty mateři
opatruj duši mou!“

Dívka prosí nejenom za ochranu ve chvíli nebezpečí, ale též za klidnou smrt v mateřském objetí Panny Marie.

Zesnulá dívka je jako ulomený květ, který Bůh utrhl a přesadil do své věčně kvetoucí zahrady. Pláčí její rodiče a příbuzní, že Bůh vzal ji k sobě. Ale bude snad reptati a může odporovati zahradník, když přijde jeho pán a nejkrásnější, svěží květ, který služebník jeho vypěstil, utrhne a vezme jej do svého příbytku? Odevzdejme jej Pánu zahrady bez výčitek. Ví zajisté, proč jej k sobě vzal. A těžko nevzpomenouti, co vše by ji zde na zemi čekalo, kdyby ji zde zůstavil. Čemu všemu v tomto světě, plném úskalí a svodů, těžkém četným pokušením, pro nás předčasnou smrtí nyní již ušla! Jak těžko by vykupovala svůj život!

Odpočívej sladce, ty mladý mrtvý květe! Naše láska, naše modlitby tě provázejí. A ty za nás u Boha se přimlouvej! V duchu loučíme se s tebou slovy našeho básníka:

„O spi jen tiše,
kol zasypána růžemi!
Vždyť na nebi je tolik krásy
a tolik smutku na zemi.“

(*Jar. Vrchlický.*)

NA HROBĚ JINOCHA.

Velký německý básník *Gothe* ve svém díle „*Achilleis*“ napsal takto: „Kdo mlád tuto zemi opustil, chodí rovněž věčně mlád v říši zásvětné. Věčně mlád jeví se příštím pokolením; věčně toužený. Zemře-li stařec, klidně ukládá se v klín země; a slza synova smíruje se s jeho skolem. Ale jinoch, klesající v náruč smrti, *vzbuzuje nesmírnou touhu, tesknotu u všech příštích.*“

Ukládáme-li ve hrob toho, kdo vyplnil dlouhý svůj život dobrými skutky, náš smutek je pln odevzdanosti ve vůli Boží. Vždyť byl jako zralý, četnými zrny bohatý klas, který volá po kose hospodářově, a chce vydati počet ze svého vzrůstu. Je čas jeho odchodu. Ale mrtvý jinoch budí veliký žal tím, že všechny naděje, které v něho jeho rodiče, příbuzní, vychovatelé, kladli, naráz jsou zlomeny. Všechny pohasly, jako když bouří se stromu je sražen květ, jenž nedospěl a nevyzrál v plod. Když pochováváme starce, ukládáme v hrob minulost; život dokončený. Klademe-li do hrobu jinocha, pochováváme budoucnost; život záhy uhaslý. Naděje nesplněné.

Když zbožný otec Tobiáš vypravil svého syna na dalekou cestu do města Rages, v osamělém domě bylo prázdno a smutno. Dni jen pomalu mýjely. A zejména matka jeho Anna neustávala pláčíc mysliti na svého milovaného syna. S neukojitelným pláčem říkala: „Běda mně, synu můj! Proč jsme tě pustili na tu cestu, *světlo očí našich, hůl starosti naší, potěšení života našeho a naděje potomků našich!*“ (Tob. 10. 3.—4.)

Žal rodičů nad smrtí synovou je vždy hluboký. Pochovají v pokorné odevzdanosti k Bohu své sourozence, své bratry, sestry, vlastní rodiče. Je to vůle Boží. Ale nejbolestněji stojí nad hrobem svého syna. Ale jeho smrt je také vůle Boží. A my nad jeho hrobem utěšujeme se

slovy sv. Augustina: „Kdybychom dokonale znali vůli Boží, často s pláčem prosili bychom za to, za čeho odvrácení jsme dříve prosili.“ Písmo sv. významně praví o smrti mladého člověka: „*Dokonav v krátku, vyplnil časy mnohé. Neboť líbila se Bohu duše jeho. Protož pospíšil vyvésti jej zuprostřed nepravosti. Lidé pak vidouce, nesrozuměli tomu, a neskládali v srdcích svých, že milost Boží a milosrdenství jest ke svatým jeho a ohled na vyvolené jeho.*“ (Moudr. 4. 13.—15.)

Život byl vždy těžký, plný námah a starostí. A za dnešních dob jest nesmírně těžším. Plný úkladů a nástrah. Jim často neodolá vyspělý, zkušený muž. A tím méně jinoch, který nepoznal zlobu světa. Co jej čekalo? Jakému krutému boji unikl svým odchodem v onen vyšší svět, v němž je stálý klid a věčný mír? Tato myšlenka, čemu snad ušel ten, kterého zde v zemi ukládáme, jest jako konejšivý balsám na otevřenou krvácející ránu srdce.

Středověká legenda, kterou zaznamenal sv. Řehoř *tourský*, vypravuje o matce, která ztratila svého jediného syna. Denně přicházela na jeho hrob, který skrápěla slzami. Jednou ve snách zjevil se jí světec a pravil jí: „*Neplač! Syn tvůj žije s námi v radostech věčného života.*“ A od té chvíle slyšela jeho hlas ve chvalozpěvu svatých jinochů. Tato víra v život věčný, v příští shledání, potěšuje. Mírní naši bolest a sílí naši naději.

Sv. evangelium vypravuje poučnou událost ze života Pána Ježíše. Když šel *do města Naimu* se svými učedníky, doprovázen velikým zástupem, viděli před branou města vynášeti mrtvého jinocha. Byl to jediný syn matky, která byla vdova. A spatřiv ji Ježíš, slitoval se nad ní a řekl jí: „*Neplač.*“ A potom vzkřísil mrtvého jejího syna a dal ho matce. (Luk. 7. 11.—15.)

Kristus Pán cítí s každou matkou, jež ztratila svého syna. Ke každé přistupuje se soucitným, láskyplným slovem a dí: „*Neplač! Neztratilas jej na vždy. Rozloučení*

tvé s ním není věčné. Pamatuj na něho ve svých modlitbách! Vše dobré, které jsi mu mohla ještě prokázati, konej těm, které zde kolem tebe jsou, neboť tak nejlépe osvědčíš kolik pravé lásky k němu zůstalo v tvém srdci. A já jednou tobě syna tvého vrátím.“

NA HROBĚ DÍTĚTE.

Je to ryze křesťanská legenda, která ozdobila rakvičku zesnulého nevinného děcka svým půvabem: Když dítko, na křtu sv. od hříchu dědičného očištěné, milostí Boží obdařené, odejde na věčnost, dušička jeho ocitne se v ráji. Tam, kde Maria, matka Boží, sama na dítko dohlíží. Nahrazuje jim pozemskou matku. Tam dušičky se rozvíjejí tak, jako poupě rozkvétá pod polibky Božího slunce. Poznávají Boha, pociťují nebeskou blaženost, a plny lásky shlížíjí dolů ke svým rodičům. A prosí matku Boží, Pannu Marii, by jim vyprávěla o jejich rodičích. A Maria vše, co od vševědoucího Pána se dověděla, jim vypravuje. A ony se těší, když slyší radostné zprávy. A pláčí, když se dozvedí, že rodičům nedobře se vede.

Je to jedna z nejněžnějších událostí, která nám vypravuje o lásce Ježíše Krista k dítkám. Spasitel, unaven svojí učitelskou činností, usedá v podvečer k odpočinku. A tu přicházejí matky se svými dítkami. Jedny vedou za ruce, jiné, nejmenší, chovají v náručí. Matky chtějí k Pánu Ježíši, aby on, přítel dítek, jim požehnal. Věřily, že požehnání rukou Pána Ježíše přinese jejich miláčkům štěstí. Ale apoštolové bránily matkám, řkouce, že Pán jest unaven. Pán Ježíš však slyší jejich slova, nedbá únavy, povstává a praví: „*Nechte dítek a nebraňte jim přijíti ke mně; neboť takovým patří království nebeské.*“ (Mat. 19. 13. — 14.)

Kristus nyní zavolal k sobě dítko, jedva málo povyroslé, dříve než my, dospělí jsme čekali. Přejeme mu věčnou radost, když na zemi je tolik neklidu, zmatku, tolik hříchů. Očištěné od hříchu dědičného, přece musí vytrpěti pokutu za tento hřích: smrt. To je úděl všech lidí. Neboť jako v Adamovi, ve svém praotci a zástupci, „*všichni jsme zhřešili,*“ „*tak zase v Kristu všichni oživeni*

jsme“. On znovu bránu nebes otevřel. A nyní těšíme se tou věrou, že dítko, malý poutníček, v průvodu svého anděla k ní se blíží a je ke kůrům nebeským přiřaděno.

My, kteří známe, jak těžký život na zemi, měli bychom nad hrobem děcka, které hříchu ještě nepoznalo, zpívati radostné „Alleluja“; jako zpívali je dávní křesťané u hrobů svých přátel v katakombách, když je kladli do jejich stěn.

A ještě jedno k našemu poučení zachovala nám křesťanská legenda. Dítka v zahradě nebeské trhá a sbírá květy pro své rodiče. Těší se, že jednou s nimi se sejde. A jednou zase přivine se v jejich náručí. Když slyší, že matka nebo otec nějaký dobrý skutek vykonali, smí utrhnouti květ do kytice, s níž jednou touží je vítati. Ale nesmí s ostatními dětmi květů trhati, když některý z rodičů zhřešil a Pána Boha rozhněval. A dítko pláče a jeho anděl s ním. A rodiče ani o tom snad nevědí.

Až jednou vám, otče a matko, bude nastoupiti cestu tam v říši věčnosti, kéž vás očekává dítko, které nyní v bolesti do jeho hrobečku, do jeho nové kolébky, ukládáte, s velkou nebeskou kyticí v ruce u brány věčného království!

NAD HROBEM TOHO, JENŽ NÁHLE ZEMŘEL.

Slavný opat benediktinský *Notker* (v 11. století) sledoval dělníky, kteří stavěli most přes hlubokou propast. Ve strachu pozoroval, jak opatrně chodí a pracují vysoko nad zemí. Jediný neopatrný, neuvážený krok a sřítí se do propasti mrtvi. A ve vzpomínce na tyto dělníky složil známou církevní sekvenci: „*Media vita in morte sumus.*“ Uprostřed života jsme v smrti. Křižáci, kteří bojovali za dobytí Svaté země, tuto sekvenci přijali za svoji válečnou píseň, kdykoli šli do boje proti nevěřícím.

„*Uprostřed života jsme v smrti.*“ Tak můžeme si povzdechnouti nad hrobem toho, kdo v plné životní síle, při práci svého povolání, neočekávaně, náhle zemřel. Je to, jako když prudká náhlá vichřice porazí strom. Jako když blesk s jasného nebe náhle udeří. Taková smrt hluboce otřese všemi živými. A my v pohnutí opakujeme slova žalmu: „*Člověk, jako tráva jsou dnové jeho; jako květ polní tak odkvete.*“ (Žalm 102. 15.)

Před našimi zraky je to smrt náhlá; nikterak nepřipravená tím, co zpravidla smrt předchází: choroba, nemoc. Ale jinak u Pána života. Ten ji určil. Odvolal dělníka svého dříve, nežli nastal večer; dříve než on mohl klidně odpočinouti po práci na svém lůžku. A kdo spořádal za dnů práce svůj život, smířen s Bohem, vyrovnán s lidmi, nemusí se lekat a může předstoupiti každý okamžik před trůn svého nejvyššího Soudce. Prorok *Isaiáš* naříká nad člověkem, jenž náhle zemřel, slovy: „*Přestřižen jest jako nit od tkalce život můj; když ještě počínal jsem býti, přestříhl mne.*“ (Is. 38. 12.) A my ve vzpomínce na smrt prosíme: „Od náhlé a nenadálé smrti vysvobod' nás, Pane!“

Zemřeli i světci náhlou smrtí. Tak přísný poustevník, *Simeon, zvaný Sloupovník*, který postavil si nedaleko

Antiochie sloup 40 loket vysoký. Zde buď stoje, či kleče, prožil 37 let svého života; v ustavičné modlitbě a rozjímání obdivuje nádheru nebes a s pláčem nařikaje nad hříšnou zlobou země. Se svého sloupu radil, napomínal, kázal, těšil přicházející. Až jednou v pátek klečel na sloupě s rukama rozpjatýma a hlavou k nebi pozdvíženou. Náhle sklonil se, byl mrtev (r. 459). Té chvíle, jak někteří píší, skácel se se sloupu na zem. *Sv. František Xaverský*, velký apoštol Indie a Japonska, zemřel na pustém ostrůvku čínském (r. 1554). *Sv. František Saleský* právě chtěl se vydati na cestu, když stihla jej smrt. A ne jeden světec zemřel nad svojí knihou nebo s pérem v ruce.

Ale ti všichni byli po celý život na smrt připraveni. Měli vždy na paměti slova Kristova: „*Bděte, neboť nevíte dne ni hodiny . . . Nevíte, kdy Pán přijde, zdali večer či o půlnoci, či o kůropění, či ráno.*“ (Mar. 13. 35.)

Středověk velmi názorně připomínal věřícím, aby vždy pamatovali na smrt. Nikoli však proto, aby tím podlamoval lásku k životu; ale aby je varoval všech výstředností, bujného veselí a lehkomyšlností, jež tak ráda zapomíná na poslední věci člověka. Známý byly obrazy, jež znázorňovaly „*tanec smrti*“. Do světnice, v níž se ozývala vířící, smysly omamující hudba a zpěv, kde tanečníci divoce se kupili, přichází záhadný host. Je bledý, klobouk do čela hluboce vtisknutý. Všichni bázně hledí na záhadného cizince. Neboť koho on k tanci vyzve, ten první z nich zemře. Tím nevitáným hostem je smrt.

Sv. Jan apoštol ve svém „*Zjevení*“ volá jménem Páně: „*Hle, přijdu brzy a odplata moje se mnou, abych odplatil každému podle skutků jeho. Já jsem alfa a omega, první a poslední, počátek a konec.*“ (Zjev. 22. 12.—13.) Ano, Bůh je počátek a konec. Od Boha naše duše stvořena, k němu zase, jako vězeň ze žaláře propuštěný, po smrti se vrací.

Nuž, pomodleme se za toho, který tak náhle nás opustil, aby jej přijal Pán do sboru svých věrných ve svém království!

NAD HROBEM ROLNÍKA.

Nikolajevič Tolstoj napsal povídku: „*Mnoho-li země člověku je třeba.*“ Vypravuje o ruském hospodáři Pachomovi, který toužil mít za majetek největší lány země. Proto vydal se na cestu k Baškircům, kde země pro hospodáře bylo mnoho a velmi laciná. I přišel k jejich stařešinovi a žádal na něm, aby mu kus země odprodali. A ten řekl jemu: „Kolik země za jeden den obejdeš, bude tvá. A cena je tisíc rublů. Ale nevrátíš-li se za den zpět k tomu místu, odkud jsi vyšel, ztratíš zemi i peníze.“ Pachom byl s úmluvou spokojen.

Druhého dne Pachom se připravil, aby obešel co nejvíce země. Baškirci, shromážděni, dívali se na jeho cestu. A hospodář Pachom vyšel. Viděl krásné, dlouhé role, luka, háje a těšil se, že vše to bude jeho majetkem. A stále byly tu nové role. Pachom i ty chtěl získati. Dal se do klusu, neboť slunce chýlilo se k západu. A kdyby zapadlo dřív, než se vrátí na pahorek k Baškircům, ztratil by peníze. Běžel proto vždy rychleji, jedva dechu popadaje.

Přiběhl k pahorku; slunce zašlo. Pachom byl u cíle všecek zpocen a rudý ve tváři. Zaradoval se. Ale hned se zapotácel a padl na zem. Baškirci se zlomyslným smíchem patřili na něho. *Pachom byl mrtev.* A stařešina podal čeledínovi lopatu a řekl: „Vezmi a zakopej ho!“ *Jen tolik země člověk potřebuje.* —

Nad hrobem hospodářovým všichni si teskně připomínáme, jak málo země na konec člověku stačí. Ten, který pečoval o velké lány, aby vydělal chléb sobě, rodině, který pečoval o výživu mnohých, nyní musí si vzíti zavděk pouze tolikem půdy, která stačí pro jeho rakev.

My všichni víme, jak krásné je povolání rolníkov. Jak úzce je spjat s přírodou. A příroda jej spojuje s Bo-

hem, od něhož všechno požehnání rolím přichází. Kdyby práce hospodářova byla nejlepší, role nejpečlivěji vzděláno, semeno nejlepší vybráno, bez Božího požehnání bylo marné všechno namáhání. Proto žalmista Páně volá: „*Oči všech doufají v tebe, Hospodine, a ty dáš pokrm všem v čas příhodný. Otevřeš ruku svou a naplníš všechny tvory požehnáním.*“

Vzdělávati zemi toť je povolání ze všech stavů nejstarší a nejpotřebnější. Země nedá úrody, leč za práci. „*V potu tváři své jísti budeš chléb, dokavadž se nevrátíš do země, z které vzat jsi. Neboť prach jsi a v prach se obrátíš.*“ To je úděl rolníkův a všech, kdo mu v práci pomáhají. Šťasten, kdo tento životní úděl spokojeně a vytrvale nese. Může býti hrdý na svůj stav; svůj životní úkol. *Je živitelem celého světa.*

I Kristus miloval stav rolnický. Svá podobenství, ve která halil věčné pravdy, bral z přírody a ze života rolnického. Mluvil o hospodáři rozsevači, který vyšel rozsévati své símě. Ne každé přineslo úrodu. Jedno padlo na cestu, kde je lidé pošlapali a ptáci sezobali. Jiné mezi trní, a jiné na tvrdou skálu. A jen to, které padlo v zemi připravenou, přineslo užitek stonásobný. — V rozsévajícím hospodáři viděl sebe sama. Jeho věčné slovo má v lidských srdcích týž osud jako rozseté zrní hospodářovo. Jedno lidé lehkovážní pošlapou neb špatní ukořistí. Jiné v srdci tvrdém jako skála zahyne, protože mu schází vláha modlitby. A jiné slovo Boží udusí rozbujnělé vášně v srdci. A jenom to, které padne do srdce dobrého, ušlechtilého, přinese hospodáři hojný užitek.

Kristus Pán také jasně věděl, kolik je nepřátel, kteří rolníkovu práci usilují mařiti. Hospodář nasil jenom dobré a čisté semeno na poli svém. Ale v noci přišel jeho nepřítel a nasil koukole mezi pšenici. A chválí trpělivost hospodářovu, který praví pohněvaným služebníkům: —

„*Nechte, ať obojí roste až do dne žní.*“ Potom nastane velké rozdělení. Pšenice bude shromážděna do stodoly. Koukol uvržen na oheň. Čas hospodářových žní, jeho sklizně, je mu obrazem Božího, posledního a obecného soudu.

A nyní hospodáře, který role své miloval, o ně se staral, ukládáme k poslednímu oddechu. A doufáme podle slov žalmu: „*Kdo v slzách rozséval, v radosti žíti budou.*“ Za všechny ty, pro něž ruka jeho pracovala a rozsévala, které živil, kéž mu dá Bůh hojnou odměnu! „Země je lehká tomu, kdo splnil, co ona čeká.“ Kéž i jej přijme ona ve svůj mateřský klín jako své símě! Vždyť i jej čeká vzkříšení a blažený život tam, kde je věčné jaro a kde zní stále zpěvy vyvolených Božích tak, jako zpívali pěvci Boží, milí skřivánkové, jemu nad rolí, kterou vzdělával.

NA HROBĚ UČITELE.

Východní přísloví praví: „*Zorati pole, zasaditi strom je záslužné. Vychovati dítě je záslužnější.*“ Díky všem, kdo pečují o úrodu země, o krásu stromu a užitek jeho plodů. Ale větší dík ještě náleží tomu, kdo vychoval dítě v řádného muže či ženu. Vždyť osud národa spočívá ve zdravém, poctivém, pracovitém a zbožném pokolení příštím.

Viktor Hugo neváhal prohlásiti: „Dva nejpřednější lidé ve státě jsou matka a učitel.“ Budoucnost dětí velmi často spočívá v rukou učitelových. A je nejlepší zárukou správné výchovy, když matka a učitel, domov a škola, v plném souladu o vypěstění příštího pokolení se starají. V takové rodině šíří se pořádek a klid. A rodiče s plnou důvěrou mohou hleděti ke škole. Domov, chrám a škola, mají se vzájemně doplňovati. Mají si důvěřovati, přátelsky snášeti. Pro národ israelský, z egyptské poroby spěchající do Zaslíbené země svobody, bylo velmi významným, že *Mojžíš a Aron byli bratři.*

Čtvrté přikázání Boží, vykládající zákon od věků přirozený, praví: „*Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.*“ A tato úcta nenáleží pouze rodičům; ale všem, kdo na jejich místě děti vychovávají. —

Stojíme nad hrobem horlivého vychovatele mládeže, našeho dobrého učitele. Nenáležel pouze své rodině. *Kněz a učitel v osadě náleží všem.* Pracují pro celou osadu. A správně napsal jeden z předních vychovatelů: „Hořící svíčka jako svítí na cestu jiným, aby nezbloudili ve tmách, ale při tom sebe sama stravuje, tak i učitel svědomitým vyučováním na zdraví hyne.“ Ale to je *oběť života nejkrásnější.* A my jsme povinni vděčností i láskou učiteli, který své poslání horlivě a neúnavně konal.

Král macedonský Filip byl tak šťasten, že mohl získati svému synu Alexandrovi za vychovatele největšího myslitele své doby, *Aristotela*. A mladý kralovic musil vždy zpříma stoje naslouchati slovům učitelovým. Tak učil ctíti učitele svého syna. A to je královský příklad pro rodiče všech dob a všech zemí. Projevující úctu k učiteli svých dětí, učí je úctě ke všem, kdo děti vedou. A snad ani si neuvědomují rodiče, jak podkopávají autoritu svoji vlastní, když učitele svých dítek nemístně a nezaslouženě posuzují, jeho ustanovení zlehčují nebo snad mění. Jakou falešnou lásku ke svým dětem projevují, když jim za pravdu dávají, co ony o svém učiteli doma zlého vypravují. V takovém prostředí vždy rostou neuctiví, zbušní Chámové, kteří na konec budou se posmívati vlastním otcům. —

Učitel má vznešený, ale též *zodpovědný úkol*. Sám Kristus Pán po 3 léta plnil úřad učitelský. A svým učebním obnovil tvářnost světa, řítícího se v propast záhuby. „*Já jsem světlo světa; kdo jde za mnou, nechodí ve tmách;*“ pravil zástupům. „*Educare nil aliud est, quam ad Christum ducere,*“ napsal sv. *Ambrož*. Vychovávati znamená vésti ke Kristu. *Učitel je pomocník Boží*. A spořádaný život bývalých jeho žáků je největší chloubou a odměnou učitelovou.

Ušlechtilý italský spisovatel *Edmond de Amicis* ve své krásné vychovatelské knize „*Srdce*“ píše: „Víš, můj synu, kterým zemřelým měly byste vy, děti, věnovati nejvděčnější vzpomínku? Těm, kteří *zemřeli za vás*. Pomyslíš jsi již někdy, kolik otců namáháním předčasně zemřelo? Kolik matek předčasně sestoupilo do hrobu, umořeny jsouce prací, starostmi, vysílením? *Vzpomeň všech těch učitelů, kteří zemřeli v mladém věku ze školního namáhání!* Vzpomeň i těch starých, kteří pro svoji lásku k dítkám nemohli se od školy odloučiti. Takových mrtvých je ne-

sčíslně. Každý hřbitov chová na sta oněch vzácných zesnulých, kteří, kdyby na okamžik mohli povstati z hrobu, volali by jména dítek, jimž obětovali radost mládí, klid stáří, všechny své starosti a city, celý svůj život. Každý hřbitov má tolik mužů i žen, všechny hrdinné a neznámé mučedníky za dítky, že nevydává země tolik květů, kolik by jich zasluhovali od nás na své hroby.“

Do hrobu našeho učitele sypeme květy. Jsou výrazem naší vděčnosti a lásky k němu. Vzhůru k nebesům vysíláme za něho svoji modlitbu, by jej přijal Bůh mezi své vyvolené.

II.

V dějinách nejednou se opakují poměry, které jsou si velmi podobny a vyvrcholují ve stejných následcích. „*Dějiny se opakují.*“ A tu vzpomínám prvních dob křesťanských. Bylo to za krutého pronásledování církve římským císařem Deciem, kdy křesťané z bázně váhali své dítky dát pokřtiti, anebo je posílali ke křesťanskému učiteli. Mnozí též od víry odpadli.

Tehda karthaginský biskup *sv. Cyprian* (zemř. r. 258) napsal spis „*De lapsis*“. O těch, kdo víru zapřeli. A v něm dává mluvit dítkám proti vlastním rodičům, kteří křesťanské výchovy jejich zanedbali. Děti naříkají: „*Parentes habuimus parricidas.*“ Rodiče nás zavraždili. Dali život našemu tělu, ale zahubili naši duši. Zanechaly nás v nevědomosti o náboženství. Kdybychom byly lépe poučovány, nestaly bychom se špatnými. Rodiče mají na svědomí náš život.“

Tyto výčitky mohly by se ozývati po 17 stech létech i dnes. Nevědomi důsledků jsou rodiče, kteří nedbají, aby děti jejich nábožensky byly vychovány. Ani v dětství, ani u věku dospělém nemá jim svítiti betlemská hvězda Kristova! Duše, která je „*podle své přirozenosti křesťanská*“ (Tertullian) nemá ničeho slyšeti o Bohu. — Těžko domysleti tohoto lehkomyšlného, zodpovědnosti neuvědomujícího si jednání!

Vím, že mnohý člověk v létech dospělosti prožívá těžký duševní boj. Je to boj o víru a náboženství. Ale když věkem pokročil a hledá útěchu a klidu pro svoji neklidnou duši, vždycky se vrací k Bohu. Ve víře svého dětství nalézá útěchu. V duši jeho k životu se hlásí, co zdálo se býti navždycky mrtvo. A člověk je šťasten, že našel podle slov Kristových perlu víry, o níž dříve nevěděl.

Vypravuje se o kterýchsi starověkých plavcích, kteří se svojí lodí zastavili se na prázdném, pustém ostrově, aby si odpočinuli. Vystoupili na břeh a pojedli. Potom pro ukojení žízně použili z oranžů, jež s sebou měli, a jejich jádra prostě odhodili. A když po několika letech znovu kolem ostrova pluli, spatřili, že na břehu, dříve pustém a prázdném, je celý háj oranžových stromů a krásných bohatých jejich plodů.

Tak bývá často se slovy kněze nebo učitele. V duši žákově zapadla bez hlubšího dojmu. Jsou jako dávno zapomenuta. Ale zůstala jen v podvědomí. V oněch nezbadatelných krajích duše, na něž nevzpomínáme. Ale po mnohých letech ona slova ožívají. Člověk si je uvědomuje. A nyní stanou se mu vůdčí hvězdou, životní pravdou, podle níž nyní u věku vyzrálém, zkušenostmi bohatém, začne se řídit. A snad si vzpomene, že to byla slova jeho učitele, dávno již mrtvého. A nyní rád a vděčně na něho vzpomíná.

Každá duše nese stopy svých vychovatelů. Byly životem zaváty. Ale po letech znovu ožijí a nyní nesou své plody. To je ono tiché působení vychovatelů na celý život člověka. „*Školní kathedra je nečestnější a nejvýznamnější místo v celém kněžectví;*“ napsal německý humanista Herder.

Staříčkový jeden učitel odcházel na odpočinek. Čtyřicet let působil v obci. Vychoval čtyři generace. Když přišel do obce, byl mladý, novotami nadšený a průbojný. Ale zkušenostmi vlastními a sledováním života svých bývalých žáků valně se ve svých názorech změnil. A nyní nadešel den, kdy usedl před žáky naposled. V duchu viděl té hodiny před sebou třídu plnou svých žáků. Za útlými dětmi stáli tu dospělí muži a za těmi skoro starci se šedivým vlasem.

Přemýšlel, co by měl všem těm žákům ve chvíli rozloučení říci. Vzpomínal, jak trpělivě a neúnavně je učil základům čtení, psaní, počítání; co vše jim vypravoval z dějin, zeměpisu, přírodopisu atd. A nyní chtěl by jim na konec vše krátce vysloviti. A po chvíli přemýšlení povstal, vzal křídou a napsal na tabuli velikými písmeny slova: „*Počátek moudrosti je bázeň Boží.*“ Potom mlčky, se slzami v očích, opouštěl školní světnici. To byla závěť starého učitele všem svým žákům.

My dnes, nad hrobem vychovatele mládeže, děkujeme jemu za každé dobré a úrodné slovo, které k naší mládeži promluvil. Může s dobrým svědomím ulehnouti k poslednímu odpočinku. Bůh přijmi jej do svého království! A ti z jeho žáků, kteří jej na věčnost předešli, jistě s radostí uvítají svého dobrého, starého učitele.

NAD RAKVÍ DUCHOVNÍHO SPRÁVCE OSADY.

Ukládáme v posvátnou půdu hřbitova toho, kterého celá osada nazývala svým duchovním otcem; my svým dobrým bratrem; církev svým věrným synem. Je zde ustlán poslední odpočinek knězi, který sám k poslední pouti na toto místo mnohé doprovázel a svojí modlitbou prosil za věčnou jejich spásu.

Francouzský spisovatel *Lamartine* vřelými slovy ocenil význam kněze pro celou osadu. Kněz je muž, který žije sice opodál všech rodin, a přece ke každé rodině náleží. Vždyť volají jej mnozí za svědka, rádce, účastníka k mnohé důležité události v životě. On bere člověka na lokty brzo po jeho narození a jednou pochovává jej též do hrobu. Kněz vychovává děti; a dospělí rádi mu svěřují všechnu tíhu svého svědomí. Kněz náleží svým povoláním všem třídám lidské společnosti: nižší třídě svým původem a prostotou svého způsobu života, vyšší třídě svým vzděláním. *On má právo všechny poučovati; neboť slovo jeho nese na svém čele znamení pravdy Boží.* Je milován a vážen ctnostnými a věřícími; a nenáviděn, zlehčován zatvrzelými hříšníky.

Kol kněze nikdo nejde v osadě lhostejně. Jedni jej ctí, druzí pod výčitkami svědomí v duši se rozčilují. Svoji osobností jedny k sobě vábí; jiné odpuzuje. Takový je úděl každého Kristova učedníka. Kristus sám to předpověděl. Rozesílaje své učedníky připravil je na jejich úřad slovy: „*Jděte; hle, já posílám vás jako ovce mezi vlky. Uzdravujte nemocné (duchovně) a rcete jim: „Přiblížilo se k vám království Boží.“* (Luk. 10. 3. 9.) A kdo touží, aby království Boží své světlo seslalo i v duši jeho, rád kněze přijímá.

Tiché působení kněze jako učitele pravdy Boží, jako ochotného, neúnavného rozdavatele tajemství Božích,

jeho činnost ve škole, v chrámě, na kazatelně, u oltáře, ve zpovědnici, služebníka nemocných, které připraví na klidnou, šťastnou cestu na věčnost, nejednou se přehlíží. A přece co je v něm namáhání, sebezapírání, krajní obětavosti; často až do vyčerpání sil duševních i tělesných!

Když král Vandalů, Hunerich, zavilý nepřítel katolíků, poručil r. 477 v Karthagu vyhnati biskupa Eugenia a s nimi všechny věrné kněze do afrických pouští, věřící lid provázel je se svícemi v rukou. Matky kladly své dítky k nohám odcházejících a volaly s pláčem: „Komu nás zanecháte? Kdo nám bude udělovat svátosti? Kdo očistí od hříchů? Kdo bude přinášeti oběti? Kdo pochová naše mrtvé? Proč nesmíme jíti s vámi?“ S podobným steskem provázejí zbožní, svému knězi oddaní a upřímní věřící i dnes svého věrného pastýře, který je ukládán v hrob.

A kolik nevděku musí kněz často zažítí za svoji nejlepší službu a nejupřímnější vůli! Nejednou má příčinu žalovati hořkými slovy proroka Isaiáše: „*Slyšte nebesa a pozoruj země: Syny jsem vychoval a vyvýšil; oni však pohrdli mnou.*“ (Is. 1. 2.)

Přední francouzský historik *Taine* vylíčil živými barvami, jaké poměry zavládly v osadách, z nichž kněz byl vypuzen, a opuštěný kostel pomalu propadal zkáze. Bylo to po velké revoluci francouzské. Dospělí, strženi vlnou revoluce, upadli v nevěru, děti bez náboženství divočely. V osadě šířila se každá nevázanost; rostly sváry, hádky, ba zločiny. Obec, dříve kvetoucí, se rozpadala. To byly důsledky toho, že osada neměla svého duchovního vůdce. Svého kněze. A slavný francouzský sochař *Augustin Rodin*, pohlížeje na opuštěné, zanedbané, pustnoucí nádherné kathedrály, pravil: „*Křesťanská víra učinila z nás, dříve barbarů, lidi vzdělané. Nevěra učiní z nás, vzdělanců, zase nové barbarů.*“ Tam ponenáhlu spěje osada, v níž není, kdo

by v ní mluvil o Bohu, o věčném životě. Kdo by stále do srdcí vštěpoval Desatero Božích přikázání.

„*Já jsem pastýř dobrý,*“ řekl Kristus zástupům lidu. „*Dobrý pastýř dá život za ovce své.*“ Ve stopách Krista Ježíše, dobrého pastýře, jde katolický kněz. Jde a váží cesty i za zbloudilou, jež odloučila se od ostatních. Trpělivost, láska, milosrdenství jsou mu neviditelnými průvodčími na jeho často trnité, kamenité, tvrdé a neschůdné cestě. Že nepochopení, nevděk, podezřívání, pomluva i jemu nejednou bývá údělem, na to musí býti připraven od té chvíle, kdy po prvé z rukou biskupa přijal na svá ramena roucho kněžské.

Na černém šatě je i každou malou skvrnu hned viděti. A život kněze bývá nejčastěji posuzován. Mírně a shovívavě od věřících; zlomyslně, a řekl bych s ďábelskou krutostí od nevěřících. A kněz nemá pro sebe jiné útěchy, než tiše opakovati slova Krista Pána na kříži, kdy mnozí jemu láli, ano jemu zlořečili: „*Otče, odpusť jim; neboť nevědí, co činí.*“

Ze života velkého kazatele své doby, sv. *Jana Zlatoústého*, je známo, s jakou vytrvalou horlivostí káral zlořády doby. A nešetřil při tom ni císařského dvora. Jako druhý Jan Křtitel upadl v nemilost císaře Arkadia i celého jeho okolí. Byl proto zbaven svého arcibiskupského stolce v Cařihradě a poslán do vyhnanství k Černému moři. Tam, útrapami sklíčen, také zemřel (r. 407). Ale v nástupci císařovu, Theodosiu II., brzo ozvalo se svědomí. Poznal, jak velké křivdy a krutého příkoří dostalo se vzornému, svatému arcipastýři. Poručil tělo světcovo převézt zpět do Cařihradu, a zde nad rakví odprošoval velikého kněze za všechno utrpení, které jemu rodiče jeho nastrojili. Svatému trpiteli dostalo se, ovšem až po jeho smrti, důstojného dostiučinění. —

Takový podíl nevděku dostává se často i dnes horlivému knězi. A čím se provinuje? Jen tím, že je poslušen slov velikého apoštola národů, sv. Pavla, který volal ke svému učedníku Timotheovi: *„Zapřisáhám tě před Bohem a Kristem Ježíšem, jenž bude soudit živé i mrtvé: Hlásej slovo Boží, naléhej v čas i nečas, usvědčuj, přimlouvej, kárej a to se vši trpělivostí a moudrostí učitelskou. Neboť bude čas, kdy zdravého učení nesnesou, nýbrž nashromáždí si učitelů podle vlastních chťíčů, majíce šimráni v uších (chtíce něco nového, příjemného slyšeti), a kdy od pravdy sluch svůj odvrátí a obrátí se k bájím. Ty však snášej zlé, konej dílo evangelisty, naplň službu svou.“*

A vědom své apoštolské neúnavné činnosti, sv. Pavel své poučení končí slovy: *„Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokonat, víru jsem zachoval. Pro budoucnost jest mi uložena koruna spravedlnosti, kterou mi dá v onen den Pán, spravedlivý soudce; ale nejen mně, i nýbrž i všem těm, kteří milovali příchod jeho.“* (II. Tim. 4. 1.—8.)

Ukládáme tělo svého spolubratra do hrobu. Mrtvý pastýř je mezi svými mrtvými ovečkami. Je zase ve své osadě. On jistě odpustil vám, v čem jste snad, chtíce či nechtíce, jej zarmoutili. Vy zase odpusťte jemu a pomodlete se za něho! Modlitba sbližuje. A Kristus, dobrý pastýř, nechť jej přijme ve svůj nebeský ovčinec; mezi své svaté kněze. Jistě on i tam za vás se přimlouvá, jako po celý svůj život, denně při oběti mše sv. za vás se modlil.

NAD RAKVÍ VDP. JAROSLAVA MLYNÁŘE.

(Pochován 23. prosince 1937 na smíchovském hřbitově
Malvazinky.)

Do ruchu blížících se vánočních svátků zazněla bolestná zvěst. Doba plná radostné naděje, očekávání památky narození Kristova, doba lásky a obdarování, těžce zkalena. Zemřel náš dobrý spolubratr, milý všem, kdo jej znali, vdp. Jaroslav Mlynář. V chrámě nedaleko připravují se jesličky; zde stojíme nad poslední schránkou mrtvého těla, nad jeho rakví.

Po 30 let působil tiše, neúnavně, skromně v našem městě. Sledoval jsem jeho činnost ve škole. Jeho měkký, příjemný, neobyčejně lahodný hlas byl ohlasem mírného, ušlechtilého, láskyplného nitra. Četní žáci, které učil pravdám Božím, nesou stopy jeho slov ve své duši. Mile a vděčně na něho vzpomínají.

Nač my vždy mile budeme vzpomínati, byla jeho osobní mírnost. My všichni jsme tělo a krev, jako jsou vaše. Veliké dary a svatá svá tajemství svěřil Kristus lidem a nikoli andělům, abychom sami, znajíce vlastní křehkost, byli shovívaví a milosrdní k jiným. I naše nervy a duševní síla mají své hranice. Proto nedivno, že někdy i nám na chvíli vypovědí služby. — U zesnulého spolubratra vždy jsem mlčky obdivoval jeho mírnost. Neviděl jsem nikdy známky hněvu v jeho tváři. To byla jeho duševní vyrovnanost, vnitřní klid, který zjednává jenom živá víra a vroucí láska k povolání.

Vděčně zajisté vzpomínají všichni jeho spolubratři jeho neúnavné obětavosti. Žádného přání, které vyžadovalo jeho služby, neoslyšel. Žádná cesta nebyla mu obtížná. Denně sloužil zde, nebo v blízkém chrámě nekrvavou obětí Kristovu. Rozdával lačnějším chléb Boží; utěšoval trpící, rozhřešoval kající, snímaje břímě hříchů

s jejich duší. Sloužil ve zpovědnici i tehda ještě, když trpěl záludnou chorobou. Klesl jako dělník Boží na vinici Páně.

Duchovní správa našeho arciděkanství ztrácí v něm horlivého spolupracovníka.

Štědrý den prožil tam, odkud pramení věčné zdroje štědrosti, milosrdenství a lásky. Štědrý večer slavil náš milý spolubratr tam, kde není večera ni noci, kde je jasný, věčný den. Tam, kde jsou věčné vánoce; věčné zrození Boha Syna z Boha Otce. „Lumen de lumine,“ voláme v CREDU mše sv. Světlo ze světla.

Náš básník kdysi při úmrtí svého přítele napsal: „Země náruč je pro toho měkká, kdo splnil, co ona čeká.“ A věříme, že smrt, kterou odevzdaně, vyrovnán se všemi, očekával, byla mu vlídnou klíčnicí ke bráně nebeské. Kdo bydlí v sídle Toho, jemuž věrně téměř po 50 let sloužil, ten netouží zpět na zemi; je dále od lidí, však u Boha je blíž.

NA HROBĚ VOJÍNA.

Šalomoun ve své knize „*Kazatel*“ sleduje stálé střídání klidu a neklidu v životě národů, praví: „*Je čas boje a čas pokoje.*“ (Kaz. 3. 8.) V životě každého člověka i v dějinách lidstva nikdy není ticha. Sám život je bojem. A ten, komu život uložil býti strážcem a ochráncem cti, svobody, majetku národa, je *bojovníkem dvojnásob*.

Válka je soudem Božím nad národy. Hněv Boží je to, jenž tresce národy, kteří pošlapali učení Kristovo o lásce k bližnímu. A církve ve svých litaniích stále se modlí: „Od hromobití, hladu a války vysvobod' nás, Pane!“

Ale je to též zákon Boží, který nám ukládá hájiti statky národa s nasazením, ano obětováním vlastního života. Jako mně křesťanská morálka dovoluje, že smím utratiti život nespravedlivého, násilného, zlomyslného útočníka, když tento ukládá o můj život a nemohu jinak se zachrániti, tak ponechává též národu brániti se všemi silami, kdykoli je napaden. Křesťanská víra zatracuje válku útočnou, výbojnou jako loupež na životech a statcích „*Dissipa gentes, quae volunt bella*“. Rozptyl a vyhlad', Pane, národy, které chtějí války, praví Písmo sv. Ale připouští válku obrannou; na uhájení vlasti a jejích statků.

Všichni ti, které zkosila smrt na válečném poli, i ti, kteří zranění, zkomoleni z dalekých a dlouhých bojišť domů se vrátili, zaslouží našich zbožných vzpomínek, našeho vděku a úcty. Obětovali se za nás. Za naši svobodnou vlast. Jejich krví a obětmi jsme osvobozeni z útlaků cizí vlády. Vždyť i národ židovský, osvobozený ze jha egyptských faraonů, teprve dlouhými boji zasloužil si vejíti do země jemu zaslíbené.

Svoboda našeho národa vyrostla ze země, prosáklé

krví její nejlepších synů právě tak, jako duchovní svoboda lidstva vyrostla z krve Kristovy na Golgotě. A svoboda národa je hlavní cíl každého národa.

Nadšený obhájce křesťanské demokracie, francouzský spisovatel *Lamennais*, napsal: „Svoboda je bohatstvím, slávou; je chlebem národů. A je-li kde národ, který spravedlnost a svobodu cení méně, nežli rolník svoji žeň a dělník kousek chleba, pak vystavte vysokou hradbu kolem tohoto národa, aby jeho morový dech neotrávil ostatní země.“

Vděčnou vzpomínku zachovati musíme všem, kdo za tuto svobodu bojovali, svobodu chránili, nám ji dobyli. Věčná pamět těm, kdo za ni padli.

Bylo roku 480. před Kristem, kdy spartský král Leonidas postavil se u průsmyku Thermopil do obranného boje proti velikým vojskům perského krále Xerxa. Hrdinský vůdce měl jenom 300 bojovníků. Obklíčení se všech stran bránili se Sparťané jako lvi na malém návrší do posledního dechu; byli všichni v nerovném boji za svoji svobodu pobiti. Ale nezemřeli nadarmo. Jejich hrdinská smrt vyvolala nové bojovníky, kteří svobodu proti panovačnému nepříteli šťastně a slavně uhájili.

Na témže pahrbku, kde padli spartští hrdinové, postaven byl jim pomník. Byl to kovový velký lev; na jeho kamenném podstavci byla napsána ona známá památná slova:

„Poutníče, zvěstuj Lakedémonsčím, my že
tuto mrtví ležíme, jakož zákony kázaly nám.“

Tento pomník podnes tyčí se na památném místě; a mluví všem poutníkům, kteří sem přicházejí, o hrdinství dávno padlých vojínů.

I dnes téměř každá osada má důstojný památník, postavený těm, kdo ve světové válce padli. A nyní doma ukládáme k nim jejich druha, kamaráda ze strašné války.

A voláme za ním do věčnosti: „Odpočiň v pokoji, po boji.“

Sv. Tomáš Akvinský neváhá prohlásiti, že všechny ty, kdo padli za svobodu a statky národa a smíření s Bohem vydechli svoji duši, sluší raditi do sboru vyvolených mučedníků Páně.

Ale dnes, kdy klademe do rodné půdy bývalého vojína, vzpomeňme též těch, jimž osudem nedopřáno odpočívati v domácí, milované prsti. Jedna naše píseň připomíná rolníka, který svůj lán vzdělává nyní tam, kde před mnoha léty byly pochovány celé čety padlých vojáků. Píseň začíná slovy: „*Kde že mám nyní pluh svůj zasaditi? Kde že mám první brázdu zaorat?*“ A dřív, nežli přiloží ruku k pluhu, vděčně jich v dojetí vzpomíná. Ví, že jeho role bylo zkypřeno krví a ostatky padlých. Přeje jim věčnou blaženost v říši, kde je stálý mír a radost. I my v duchu s modlitbou ukládáme do hrobu bývalého bojovníka. A naše národní hymna „*Kde domov můj*“ provází jej tam, kde věčný domov, poslední cíl každého z nás, vítá každého spravedlivého v říši Boží.

NA HROBĚ ZBOŽNÉHO KATOLÍKA.

Žalmista Páně prosil za dar víry a volal: „*Pane, dej světlo nohám mým a hůl víry mým rukám.*“ Znal z vlastního života, co znamená víra pro duševní klid. Jaká síla v dobách utrpení prýští z náboženství, a na který cíl života víra ukazuje nám, bezradným často poutníkům. „*Spravedlivý žije z víry,*“ praví Písmo sv. Všechn jeho život je prosycen věrou, modlitbou, chrámem a jeho dary.

Ukládáme zde v hrob zbožného katolíka. Toho, který svoji víru vyznával podle slov Kristových: „*Kdo mne vyzná před lidmi, toho i já vyznám před Otcem mým, který je v nebesích.*“

Věřící člověk není proto svatým. I on po celý život je náchylný k hříchu. I on chybuje a hřeší. A oko nevěřcovo rádo slídí po jeho skutcích, jeho životě, aby z toho mohlo uzavírat, že víra byla jenom pokryvkou jeho života, že byla mu jen průsvitným, zrádným pláštěm, do něhož halí se farizeisky mnohý hříšník.

To je zlomyslný soud. Pouze dva lidé šli tímto životem beze hříchu. Panna Maria a její Syn, Ježíš Kristus. Panna Maria pro svoji příští důstojnost mateřství Kristova byla uchráněna od hříchu prvotního, a zvláštní milostí Ducha sv. vyznamenána, nedopustila se ni nejmenšího hříchu osobního. A Ježíš Kristus nebyl pouhým člověkem. Byl vtěleným Synem Božím. Bohočlověk, který, sám bez hříchu, hříchy celého světa nesl na dřevo kříže.

Všichni jsme před Bohem hříšní. Ale jsme si toho vědomi. Nevěřící však nechce si to uvědomiti. My věříme v Boží milosrdenství; jsme pokorní. Nevěřící v Boha nedoufá, protože je pyšný.

Tisíce otázek stále se vrací na mysl nevěřícího a nedopřává mu skutečného, pravého klidu. Žádné ty otázky

věřící duši neznepokojují. V duši věřícího katolíka je jasno a proto klidno. Všichni toužíme po štěstí. Ale jen kdo si uchoval víru, má v duši pevný základ pro ně. Moderní člověk, který ztratil víru svého mládí, marně hledá štěstí v divadlech, tancích, zábavách, ve studiu, knihách. Ale nenalézá ho. Svět je dáti nemůže. Jediné víra mu je dává.

Veliký učitel křesťanské filosofie *dr. Willmann* krásně napsal: „Nejprostší křesťan, v němž evangelium překonalo sobectví a hmotařství, jest *vskutku člověkem vzdělaným*, poněvadž křesťanství propůjčuje jeho myšlenkám i skutkům pravou míru. Ono odstraňuje vše surové a sprosté, a činí tak jeho život krásným.“

Strastem a těžkostem v životě nikdo neujde. Ale na tom jen záleží, jak je člověk snáší. Nevěřící propadá malomyslnosti nebo zoufalství. Věřící snáší je statečně a trpělivě. Kristus Pán stále mu připomíná: „*Kdo chce za mnou přijíti, zapři sebe sám, vezmi kříž svůj a následuj mne.*“ A to dává věřícímu všechnu sílu a důvěru v těžkých chvílích života.

Jak šťastný ve svém nitru je prostý, neučený věřící oproti učenému nevěrci! Sv. František z Assisi, chudáček Boží, ve své chudobě, své živé víře, ve svém štěstí, i dnes je obdivem všech učených, kteří poznali jeho život.

Učenost štěstí nepřináší. Ale víra a zbožnost jest jeho hlavní podmínkou. *Učenost před zločinností nechrání.* Známe mnohé vzdělané, učené lidi, kteří stejně propadli zločineckým svodům, jako ti hrubí a nevzdělaní. Ale víra chrání před zlými skutky.

Zbožný křesťan pamatuje vždy na smrt. Je na ni vždy připraven. A jestli tuší, že den její je blízkým, pořádá všechny své záležitosti. Vyrovnává se s lidmi, se svými příbuznými, a hledá též smíření s Bohem. Stará se o to, aby byl připraven na cestu do věčnosti přijetím sv. svá-

tostí. A když je knězem zaopatřen, klid a odevzdanost naplní jeho duši. Lehce odevzdá svoji duši Pánu. „*Drahá je před očima Hospodinovými smrt svatých jeho;*“ praví Písmo svaté.

Nevěřící smrti se leká. Ona nejistota, co a jak bude po smrti, jeho duši znepokojuje až k zoufalství. „Smrt hříšníků je nejhorší,“ žaluje zase Písmo sv.

Smrt toho, jež nyní ukládáme do hrobu, byla šťastna, protože odcházel zaopatřen sv. svátostmi a na tu dalekou cestu posílen chlebem Božím, Nejsvětější svátostí oltářní. Jako v životě byl svojí zbožností, svojí věrou příkladem jiným, tak svojí smrtí je příkladem živým. A my loučíme se s ním slovy písně:

„Země lehká budiž tobě, duši světlo věčné sviť,
odpočívej tiše v hrobě, Bůh ti sešli svatý klid.

Za plnění povinností čeká tě tam na věčnosti
slávy věčná odměna, spravedlivým slíbená.“

PAMÁTKY HRDINŮ.

Hrdinové, kteří padli, ať na poli válečném či v neúnavné práci politické, zaslouží naší úcty, vděčnosti i lásky. Svítí nám jako hvězdy s vyššího, dalekého světa. Neviditelní žijí s námi jako *strážní duchové oněch ideálů*, pro které zemřeli; ať již dočkali se jejich splnění, anebo čekají, že my, dědicové jejich odkazu, usilujeme o jejich uskutečnění. Volají k nám ze svých hrobů: „Co vám jsme dobyli, střežte a chraňte s onou vytrvalostí a neohrožeností, jaká plnila naše srdce.“

Pokud národ umí si vážit svých dějin, své slavné minulosti, mrtví nikdy neopomene! *Mluví ze svých hrobů*. Státy se udržují jenom oněmi ideami, pro něž a z nichž byly založeny. A národ, který svých padlých vděčně a zbožně vzpomíná, nikdy není osamocen. Nikdy opuštěn. Mrtví velikáni žijí s ním. Prolitá jejich krev přelila se v srdce celého národa a koluje všemi jeho žilami.

A není věru výmluvnějšího nápisu na náhrobní kříž či kámen nežli slova: „*Zemřeli, věrni svému úkolu až do smrti*.“ Není větší oběti, nežli dáti na oltář národa svůj život; obětovati se za vlast. A nezáleží na délce života. Veliké myšlenky, touhy a práce pro blaho svého národa to jsou, které tvořily obsah jejich života a plnily srdce padlých velikánů. A ty musí se stát naším duchovním dědictvím. Na těchto mrtvých plní se slova Krista, který svůj život s jedinečnou láskou obětoval za svět, jež řekl apoštolům: „*Nikdo nemá větší lásky než ten, kdo dá život svůj za bratry své*.“

Velký církevní učitel, *sv. Tomáš Akvinský*, tento „kníže“ mezi středověkými filozofy a bohoslovci, k nám volá, že vůdcům a vojínům, kteří z vůle Boží obětovali svůj život za práva svého národa, dlužno položit na hrob palmu mučedníků. Právě tak, jako těm, kteří položili

život za svoji víru. A právem napsal demokratický spisovatel francouzský *Lamennais*: „Je-li kde národ, jenž svobodu a spravedlnost méně cení nežli rolník svoji žně a řemeslník kousek chleba, pak vystavte vysokou hradbu kolem tohoto národa, aby morový dech jeho neotrávil ostatní země.“

Duch padlých heroů musí stále žít v nás, nemají-li oni jednou žalovati, že nadarmo prolévali svoji krev. A žítí jejich obětavou láskou, jejich ideami, toť je ona morální nesmrtelnost jejich. Nikoli v knihách, v kovových pamětních deskách, ale v našem živém srdci jest jejich stálé, věčné místo. Úcta a vděčnost k nim jediná je zárukou a nadějí lepší budoucnosti národů.

Ale tato vnitřní, pietní pocta nikdy nám nestačí: Uctíváme památku jejich, když statečně a vytrvale budeme střežiti jejich odkaz, *svoji svobodu*. Jako křesťané modlíme se k Bohu, by dal nám časy pokojné, bychom zbraně, podle slov proroka, mohli překovati v srpy, ve stroje polní a hospodářské; a děla přelili ve zvony chrámové.

A ještě dalšího je třeba: Musíme usilovati o mír, který chrání a dnes jedině zaručují zbraně. Jako každý majetek žádá svého ochránce, role i dům bdělého, ozbrojeného strážce, tak i stát volá po ozbrojené, vždy připravené, spolehlivé armádě. Věřiti ve stálý, pevný mír jest nejosudnější sebeklam národů. Vypjatý, přehnaný kult jednoho národa, který se domnívá, že jediný on je povolán ovládnouti svět a dáti mu svoje zákony, národ, který nemá v úctě národy sousední a národy malé, který přehlíží a nechce viděti, že menší národy mají též, jak dějiny svědčí, své velké kulturní světové poslání, toť je stále nebezpečí pro světový mír. Každý *defaitismus*, úzkostlivé obavy a strach z poraženectví, je bludem. Je

nebezpečnou nemocí na těle národa. Takové myšlenky byly by jen zradou nad mrtvými vítězi. Naše česká legenda vypravuje o blanických rytířích, kteří se sv. Václavem v ěele dřímají v záhadné hoře. Až bude nám nej-
hůře, tehda probudí se, vyrazí z hory a nás z útisků a bēd vysvobodí.

Bylo by spoléháním na zázrak oddávati se víře v tuto nadpřirozenou pomoc. Víra a úcta k sv. Václavu a jeho družině musí se probuditi v našich srdcích, pevná důvěra v jeho ochranu a nebeskou přimluvu musí ožíti v plné síle v našich myslích, to je pravý smysl dávné pověsti.

Na hroby mučedníků, kteří společně zemřeli za víru Kristovu, dávali křesťané krátký, ale významný nápis: „*Evigilabunt*“. Procitnou. Vzbudí je Pán k novému životu. Tak věříme a přejeme jim i my. Nyní odpočívají; po boji v pokoji. Ale to je pouze odpočinek po práci. Oddech vítězů. Jednou znovu vstanou s korunou slávy k životu v té říši, kde není bojů ni svárů, kde vládne věčný mír a věčná radost.

NAD HROBEM ZASLOUŽILÉHO MUŽE NEBO ŽENY

Kristus Pán bolestně kdysi volal nad Svatým městem židovským: „*Jerusaleme, Jerusaleme, který zabiješ proroky a kamenuješ ty, kteří jsou povoláni k tobě, kolikráte chtěl jsem shromáždit děti tvé, jako pták svá mláďata pod křídla, a nechtěl jsi. Hle, zanechá se vám dům pustý*“ (Luk. 13. 34.) Město nepoznalo Spasitele, když mu kázal. Tím zavinilo svoji zkázu.

Když Prozřetelnost Boží chce vyvésti národ z poroby a ponížení k výšinám svobody a rozkvětu, posílá mu velké muže, osvoboditele a vůdce. Tak poslala Israelitům Mojžíše a proroky. Nám poslala slovanské věrozvěsty, sv. Cyrila a Metoděje; dala slavná knížata se sv. Václavem v čele, otce vlasti, Karla IV. s velikým arcibiskupem Arnoštem z Pardubic. Když národ náš před sto léty upadal v nebezpečný spánek odnárodnění, poslal mu kněze-buditele.

Je krásným skutkem zákonodárných sborů, že mužům obzvláště o stát zasloužilým odhlasují jako zákon prostá, ale nejvyšší obsažná slova: „*Zasloužil se o vlast*“. Kolik prací nejvyššího sebeobětování, kolik starostí a dalekosáhlého zodpovídání spočívalo na duši toho, komu tento zákon vyslovil věčné díky! Slova římského státníka: „*Consumor pro patria*“, ztravuji se jako hořící svíce, vystihují život o blaho státu zasloužilého vlastence.

A jaké odměny, jakého uznání dostává se obyčejně těmto patriotům, kteří stanuli na vrcholu státního vůdcovství? Takovým starověkým nezištným vůdcem národa byl athenský státník *Aristides* (zemř. 467 př. Kr.). Krajně nezištný, krajně obětavý, že byl všeobecně zván „*spravedlivým*“. A přece lidská či spíše demonická zloba i proti němu se spikla! Davy proti němu poštvány; ve-

řejné mínění proti němu se obrátilo. Všeobecným hlasováním ostrakismu (plebiscitem) Aristides byl poslán do vyhnanství. Když bouře proti němu se utišila, Aristides povolán byl do vlasti zpět. A on bez stínu nevděku a trpkosti pracoval pro blaho vlasti dále. A že nezůstavil žádného jmění, byl pohřben na útraty státní.

Je mnoho vůdčích osob v národě, které stihl úděl osudu Aristidovu velmi podobný. Náš velký vůdce národa dr. Rieger zažil doby podobného zneuznání. I dr. Kramář, pro svoji činnost za svobodu národa k smrti provazem odsouzený, dožil se nepochopení svých ideálních snah. Ale oba věřili v šťastnou budoucnost našeho národa, pro který po celý život pracovali. Padli na čistý, ryzí, ničím neposkvvrněný štít, jako mrtví Sparťané umírali na svém bojovném štítě. A národ mohl po jejich smrti říci: „*Teprve, když strom padne, chápeme jeho velikost*“.

Ale jsou i menší role, skromnější úděly, na nichž si může získati obětavý muž anebo žena velikých zásluh o celou obec, celou rodinu a tím také o národ. Každý, kdo se věnoval obětavé práci pro celek, kdo přejal veřejný úřad a s ním tíhu povinností a je svědomitě plnil, zasloužil se i v menším okruhu svého působení o národní celek. O vlast.

A nejsou to pouze ti, kdo přejali veřejný úřad, kteří si zaslouží naší vděčnosti, jsou to i kněží, v osadě pracující, učitelové, kteří vychovali celé pokolení mládeže, jsou to oni řeholníci a řeholní sestry, které tiše, vytrvale působí ať v nemocnicích, sirotčincích, v péči o děti a dospělé, všelikými neduhy potížené, ti všichni se zasloužili o celý národ. V očích světa jsou různé stupnice úřadů i hodností. Před Bohem jich není. Ať člověk tam či onam je Prozřetelností postaven, vždy záleží jen na tom, jak svůj úkol plnil.

Velký španělský básník *Calderon* napsal divadelní

hru: „*Veliké divadlo světa*“. Vystupují v ní králové, boháči, žebráci, vojevůdcové i prostí vojíni, moudří i prostomyslní. Po skončené hře padají masky. Všechno, čím se dříve vyznamenávali, žezlo, meč, vavřín, šarlat odloženo v garderobě. A nyní předstupují všichni před ředitele. Ten je posuzuje podle toho, jak kdo svoji úlohu hrál, a nikoli kterou úlohu hrál. A nejeden prostý služebník byl více pochválen nežli jeho pán a nežli ten, který na divadle hrál krále.

To je ono křesťanské nazírání na život. Na vinici Kristově, jak o tom evangelium svědčí, byli různí dělníci a také nesterpně dlouho pracovali. A když nadešel večer, vzali všichni po jednom penízi. Nejvyšší soudce rozdává odměny podle toho, jak kdo pracoval, jak mnoho dobrých skutků vykonal. A těm, kteří krátce pracovali, ale s dobrou vůlí a upřímnou snahou, ve své lásce ještě přidá více, nežli spravedlnost žádala.

Vděčná města vyznamenávají ty, kdož se o jejich rozkvět zasloužili, čestným občanstvím. Dávají svým náměstím, ulicím, domům jejich jména. Je to projev veřejného uznání. Ale nesmírně více váží, když je sám Bůh odmění věčným občanstvím, nejvyšším příslušenstvím a nejkrásnějším vyznamenáním v nebesích.

HŘBITOV—SV. POLE—ZAHRADA ZELENÁ.

Neznám pro hřbitov jména, které by lépe vyjadřovalo křesťanský názor na život a na smrt, jako naše české slovo: *Svaté pole, Boží zahrada*. V něm ozývá se víra v nesmrtelnost a v budoucí vzkříšení.

Sledujte rolníka, který rozsévá. Jde vážný svým polem, oči upírá dolů. A běře téměř pravidelným tempem ze své rozsívky hrst zrní za hrstí a hází je v připravenou, zoranou, pečlivě nakypřenou půdu. V jeho chůzi a chování je cosi posvátného, sakrálního. Sám Kristus zvětšil rozsevače ve svém podobenství.

Rolník ukládá zrno, ovoce své celoroční starosti a námahy, v klín země. Je jako mrtvé, nehybné. Téměř k nerozeznání od zrna písku, nebo úlomku hnědé skály. Uložil je do klína země. Do hrobečku. A přijde zima. Sníh ulehne na jeho pokrývku. A zrno se rozkládá. Pole stalo se velkým tichým hřbitovem.

Ale přijde jaro. První hřejivé paprsky sejmou s role bílý jeho rubáš. Dotknou se odpočívajícího zrna a v něm začne to rašiti. Nesledovatelný život v něm se probouzí stejně, jako když v mrtvé skořápce ozve se první pohyb rodícího se, k životu se hlásícího kuřátka. Malá rostlinka pronikne ze zemské kůry, jež marně chtěla ji dusiti. A nyní zdvihá se radostně vzhůru k nebesům a děkuje slunci, jež dalo mu život. A roste v hlas, který na svém vrcholu tají celé desítky nových zrn. To je veliké tajemství role. To je názorné poučení o novém životě a budoucím vzkříšení. Kristus Pán sám řekl: „*Vpravdě, vpravdě pravím vám: Nezemře-li zrno pšeničné, jež padlo do země, zůstává samotno; zemře-li však, přináší mnoho užitku.*“ (Jan 12. 24.—25.)

Sv. Pavel v tomto znovuzrození zrna vidí obraz budoucího vzkříšení těl. Praví: „*Rosévá se v porušitel-*

nosti, stane v neporušitelnosti; rozsévá se v necti, stane se v slávě; rozsévá se v slabosti, vstane v síle; rozsévá se tělo živočišné, vstane tělo duchovní“. (I. Kor. 15. 42.—44.)

Těla vzkříšená, s tělem, které nyní je příbytkem naší duše, obrazu Božího, budou ovšem táž. Ale nebudou podléhati zákonům hmoty, který zde na zemi platí pro všechny bez rozdílu. Těla oslavená, podobna tělu vzkříšeného Ježíše Krista, budou jasná, jemná, čilá a neporušitelná. Pozemská hmota, které určeno je sídlo v nebesích, bude tomuto vyššímu světu přizpůsobena. Pohřební místa byla již v pohanských dobách místy posvátnými a jejich zneuctění bylo trestáno. Naše církev je světi významným symbolickým obřadem a žádá, aby ten, kdo na hřbitov vstupuje, choval se tak, jak to posvátnost místa ukládá. Jest to svaté pole.

Ještě něžnějším jménem hřbitova jest název zahrada. Naše národní píseň ve smutku, ale i v touze po shledání bolestně volá:

„Hřbitove, hřbitove, zahrado zelená,
co do tebe sázím tak drahá semena!
Pořád je tam sázím, a žádné nevzchází;
snad že je zahradník hluboko zahází.“

Láska k mrtvým nosí po celý rok na hřbitov živé květy, aby ozdobila rovy drahých zesnulých. A jsou dny, kdy celý hřbitov podobá se veliké zahradě. Hrobař, strážce hřbitova, hluboko do země je uložil. Den jejich nového vzrůstu dlouho dá na sebe čekati. Ale jednou jistě přijde. V ten den jiný, vyšší zahradník, Ježíš Kristus přijde; zavolá k novému životu všechna „drahá semena“; hřbitov rozkvete novými květy. Květy těl vzkříšených. Kristus těšil Martu, plačící pro mrtvého bratra Lazara a pravil jí: „*Já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, byť umřel, živ bude na věky*“ (Jan 11. 25.)

V témže duchu Kristově volá kněz při mši sv. za mrtvé: „Věru hodno a spravedливо jest, abychom ti vždy

a všude díky vzdávali, Hospodine, skrze Krista, Pána našeho, *v němž nám naděje našeho vzkříšení zasvitla*, aby ty, které rmoutí jistý úděl smrti, potěšilo zaslíbení budoucí nesmrtelnosti. Neboť tvým věrným, Pane, *život se mění, nikoliv odjímá*; a když se rozpadne dům tohoto pozemského přebývání, věčný příbytek v nebesích připraven bývá“

To jsou slova plná útěchy. Žal, který pociťujeme, kdykoli klademe tělo drahého zesnulého do hrobu, je mírněn nadějí v jeho nový další život a nové shledání. A jenom tak dovedeme chápati onu hlubokou víru v nesmrtelnost, kdy první křesťané v katakombách nad hrobem zesnulých zpívaly radostné velikonoční „Alleluja“.

A ještě jedno nám zahrada mrtvých připomíná. Na hřbitově vidíme hroby ozdobené nejrůznějšími květy. Růže, lilie, chrysantémy v plné své pestrosti, jako v žádné jiné zahradě, úzce se tu vespolek kupí. I těla, která pod zemí odpočívají, jsou přerůzná. Podle stáří, majetku, hodností každé je jiné. A stejně duše, jimž těla byla dočasným příbytkem, byly podle svých vlastností a schopností jiná, od sebe rozdílná. A tak jednou bude i den obecného vzkříšení; jako ony různé květy. Každé tělo jiné, více či méně oslavené, více či méně zářící podle milosti a svatosti duše, která v ně zase se vrátí.

Jména hřbitova: Svaté pole, zahrada Boží nás uklidňují. Budí pevnou nadějí ve slavné vzkříšení a radostné shledání. Proto nás utěšuje básník, připomínaje:

„Neděs tě hrobu temnota,
jíž nevěra se bojí.
Hrob jest jen změnou života,
druhou kolébkou tvojí.
Nezarmucuj se u hrobu;
on koná službu dvojí:
Co rozloučil Bůh na zemi,
to na věky zas spojí.“

K MÁJOVÉ SLAVNOSTI NA HŘBITOVĚ.

Jsou dva významné dny v roce, zasvěcené vzpomínkám a modlitbám za mrtvé. Je to dávný den, starobylostí posvěcený *den všech věrných dušiček*, a slavnost nedávného původu: *slavnost vzkříšení*.

Slavnost dušiček, připadající na počátek měsíce listopadu, tohoto stálého kazatele pomíjejičnosti, již svojí dobou pamatuje nás na vratkost a krátkost lidského života. Den bolestných vzpomínek na rozloučení s těmi, koho jsme milovali. Slavnost vzkříšení v době, kdy všechna příroda vstala po zimním spánku k novému žití, má v sobě něco radostného a slavnostního. Je výrazem naší víry ve vzkříšení mrtvých a naděje v radostné budoucí shledání. „*Věřím v těla vzkříšení*“ hlásá nám již nejstarší Apoštolské vyznání víry. Zní jako hlasy velikonočních zvonů. *Naším údělem je rozloučení; shledání naší nadějí.*

Když kněz o slavnosti vzkříšení na Bílou sobotu nese ulicemi města svátostného spasitele, je to radostné, majestátní, slavné vyznání víry ve vzkříšeného Krista. Sám řekl: „*Já jsem vzkříšení a život*“. A v této chvíli rozezvučí se zvony radostným poselstvím, v němž je i záruka našeho budoucího zmrtvýchvstání.

Všech svých statků zbaven, malomocenstvím raněn, svými přáteli podezříván, sedí velký trpitel Job na smetišti. Žaluje na vše, co na něho, muže bohabojného, Hospodin nyní dopustil. Ale myšlenka v život budoucí na konec vítězí. Job utěšuje svoji nesmírnou bolest radostným zvoláním: „*Vím, že Vykupitel můj živ jest a že v poslední den ze země vstanu. A zase oblečen budu kůží svou (zdravou) a v těle mém uzřím Boha svého*“. (Job, 19. 25—26.)

Víra ve vzkříšení těl plyne tradicí všech dávných i nynějších národů. V této naději pravověrný Israelita dával se pochovávat v údolí Josafat, neboť věřil, že zde Hospodin bude konati všeobecný soud, až všechny k novému životu vzkřísí.

Apoštol národů, sv. Pavel, víru v budoucí těl vzkříšení výhradně zakládá na pravdu z mrtvýchvstání Páně a volá: „*Neustal-li Kristus z mrtvých, je marné kázání naše a marna jest i víra vaše. Ale nyní Kristus vstal z mrtvých, prvotiny těch, kteří zesnuli*“ (I. Kor. 15. 14.—20.)

A sám rozum náš nám praví, že je spravedливо, aby nejenom duše, ale i tělo vzalo odplatu z rukou nejvyššího Soudce. Neboť jen duše a tělo je celý člověk. A že duše rozhodla a tělo vykonalo, ono myšlenku proměnilo v čin, tak obě součástky zaslouží odměnu či trest.

 A vzkříšení těl je čin téže všemohoucnosti Boží. Jako při stvoření světa slovo Hospodinovo poručilo: „Vydej země rostliny a byliny, vydej zvířectvo“, tak na konci světa všemohoucí slovo Kristovo poručí zemi, která tělo proměnila v prach, aby z něho zase utvořilo se tělo proměněné, nepodléhající již zákonům hmoty. A ono spojí se s touž duší, jejíž bylo dříve jenom dočasným příbytkem.

Nad hrobem věřícího křesťana zdvihá se kříž. Je to nejstarší a také nejkrásnější ozdoba hrobu. Kříž je vyznáním víry, že v zemi odpočívá křesťan. Je projevem naděje, že zemřelý věřil v radostné zmrtvýchvstání; neboť „*jako všichni v Adamovi umírají, tak v Kristu všichni oživení jsou*“. A je v tom málo piety k zesnulému křesťanu, když na jeho hrob postaví pomník, který v ničem nepraví o tom, kterého vyznání zesnulý byl. Či nechce se on dovolávat milosrdenství Kristova, jenž přijde soudit živých i mrtvých? Neplatí i tu jeho slovo: „*Kdo mne vyzná před Bohem, toho i já vyznám před Otcem svým, který je v ne-*

besích?“ Proč chtějí pozůstalí upíratí svému zesnulému toto křesťanské znamení a vyznání víry?

Nápis na kříži má též jistě svoji hodnotu. Říká se obecně, že „o mrtvých nemá se jinak mluvit, nežli dobře“. *Pieta to žádá*. O mrtvých vždy sluší mluvit šetrně. Nikdy nesudme o nich tyrdě, příkře; anebo dokonce nespravedlivě. Soud jejich ponechme Bohu. Jsou „na pravdě Boží“. A jeho soud je nejvyšší spravedlnost, posvěcená a mírněná láskou.

Francouzský spisovatel *Maupassant* vypravuje v jedné ze svých fantastických povídek takto: Mladý muž vstoupil v podvečer na hřbitov, aby navštívil hrob své snoubenky. Usedl k němu, zamyslel se a na konec usnul. A když za bílé noci se probudil, spatřil, že sv. pole je oživeno tajemnými postavami. To hroby se otevřely; mrtví opustili svoje lože. A každý z nich stojí u svého pomníku či u kříže a čte jeho nápis. Čte pozorně, co napsala láska příbuzných, a nejeden diví se tomu. Vidí nejednu nepravdu; přehnanou chválu. I hledá na hřbitově střešinu, vyškrabává jí, nebo opravuje co v nápisu bylo nepravého, a píše pouhou ryzí pravdu. Ukazuje soud Boží a nikoli úsudek lidí.

Přední anglický dějepisec *Macaulay* našel na italském jednom hřbitově náhrobní kámen, na němž bylo jediné slovo: *Miserrimus*. Beze jména a bez data. Nápis učinil na něho hluboký dojem. Zde tedy odpočinul člověk nejubožejší. Člověk, který nesl těžké břímě života. Krátká modlitba za neznámého je nejlepším květem, který na jeho hrob můžeme položit. Či nejsme snad i my před Bohem lidé ubozí, hříšní? Nebudeme snad všichni vděční za každou modlitbu, kterou pozůstalí a přátelé jednou vyšlou za mrtvým do říše věčnosti?

Postavme se o slavnosti májové na ozdobený hrob svého zesnulého. Rozkvétající příroda nás utěší a po-

vzbudí víru v budoucí vzkříšení a radostné shledání. Naše obrazotvornost a láska nám kreslí, že tam náš přítel spí tak, jak jsme ho v zem uložili. Že se s ním jednou tak shledáme. Ovšem skutečnost je jiná. Tělo tlí a mění se v prach, z něhož bylo vzato. Ale toto snění o jeho krásném spánku nás potěšuje. Jdeme od hrobu s tichým, radostným povzdechem: „Na shledanou“.

Jděte opodál, kde je urnový háj. Columbarium. V urně je nepatrný zbytek z těla. Z toho, co plamen nestrávil, nezničil. Co dým krematoria do všech koutů okolí nerozvál. Je vám nesmírně teskno. Jste sklíčení. Sem nezavane myšlenka na vzkříšení. Je zde potlačena. Víra ve vzkříšení a shledání udušena. Zakřiknuta. Kristus ovšem stejně vzkřísí zetlelá těla, ať se proměnila v prach země, či v popel nesmírného žáru a nepřírozené těla lidského, nám přece drahého, vše rychle stravující výhně. Zde umlká národní teskná píseň: „Hřbitove, hřbitove, zahradozelená“. Nikdo se neutěšuje myšlenkou o drahém semeni, které dlouho nevzchází. Zde bylo vrženo do ohně, který drahé nám sémě navždy zničil.

Věřící křesťan touží býti pohřben, jako byl pohřben Kristus do hrobu. Neboť touží také s Kristem vstáti z mrtvých k novému životu. Tak pochovávali křesťané od počátku své mrtvé. Je spalovati příčí se křesťanské tradici a křesťanskému cítění. Proto Sv. Otec důrazně zakázal katolíkům, aby dopustili své drahé pochovávatí ohněm. Ano hrozí trestem odepření církevního pohřbu. A je to jistě pro pozůstalé nejtrapnější chvíle, když nad rakví není modliteb ani obřadů. Tělo mizí v mlčení a tichu ke svému spálení. Hudba a zpěv nikdy nemohou nahraditi útěchu kněžské modlitby.

Jeden z vlášských malířů vytvořil významný obraz. V zašeřeném koutku kathedrály stojí socha archanděla

Michaela. Tento „*psychopompos*“, vůdce duší k Bohu v jedné ruce zdvihá meč, v druhé štít s nápisem: „*Quis sicut Deus?*“ Kdo jest jako Bůh? A tu vstupuje ze tmy smrt a napíše pod slova štítu: „*Ego*“. Smrt jako by byla antagonistou, soupeřkou Boží. Ale z pohledu anděla bezděky slyšíte slova apoštola: „*Pohlčena je smrt ve vítězství. Kde jest, ó smrti, vítězství tvé? Kde jest, ó smrti, ostentvůj?*“ (I. Kor. 15. 54.—55.) Smrt nevítězí. Kristus svým vzkříšením ji přemohl. Smrt křesťana neděsí; jest pouze spánkem. Mešní praeface o mrtvých stručně a důrazně připomíná: „*Tuis fidelibus, Domine, vita mutatur, non tollitur*“. Tvým věrným život se mění a nikoli odnímá. Tato slova znějí dnes jako hymna vzkříšení nad sv. polem a všemi jeho hroby.

V době, kdy zuřivost velké revoluce francouzské dostoupila nejvyššího vrcholu, byly zajaty řeholnice jednoho pařížského kláštera. Byly v podezření, že poskytly ve svém domě útolek několika nepřátelům revolučního boje. Všechny odsouzeny k trestu smrti. Před klášterem zastavila se pověstná kára, která odsouzené měla odvézt na popraviště. Řeholnice klidně, s odevzdaností ve vůli Boží, usedly do ní a začaly zpívat jako při večerních nešporách se děje, chvalozpěv mariánský: „*Salve Regina*“. Zdrávas Královno. Zpívaly je ulicemi až stanuly na Grefově náměstí. Zpívaly i když jedna po druhé kladly své hlavy pod guillotinu. Zpěv slábl. Teprve, když poslední, představená kláštera, dala hlavu pod sekyru, zpěv umkl. Dav lidu, dříve šilící zuřivým jásotem, ustal ve svém křiku. Již se nesmál, netleskal, nezpíval, jako dříve činil. Zpěv odsouzených, klidně jdoucích na smrt, je uvedl v tichý úžas.

Hřbitovní zvony znějí dnes všem našim zesnulým stejně. Ale neznějí nám jako lkání, když jsme je ukládali v hrob. Znějí nám jako pozdrav budoucího vzkříšení.

Ke zvonům památného dómu ve Špýru poutá se významná legenda. Zemřel kdys chudšas; a t. zv. císařský zvon sám začal zvoniti. Udivený lid se sbíhal a v žalu volal: „Zemřel císař“. Ale po nějakém čase zemřel opravdu císař. A tu malý zvonek-umíráček začne zvoniti. A lid se táže: „Kdo to zemřel? Který hříšník volán k Božímu soudu?“ A lid nyní poznává, že císařský zvon zvonil chudému, a malý umíráček císaři. Zde v rakvi všichni jsou si rovni. Jsou dítkami Božími.

S vroucí modlitbou „*Ždrávas královno*“, ukládali jsme své mrtvé v lůno sv. pole. Prosili jsme nebeskou Orodovnici za její mocnou přímluvu pro zemřelé. Budeme za tuto přímluvu Panny Marie prositi i dnes. A k tiché vzpomínce na radostné s nimi shledání připojíme modlitbu církevního hymnu:

„Christe, cum sit hinc exire,
da per Matrem me venire
ad palmem victoriae.

Quando corpus morietur,
fac, ut animae donetur
paradisi gloria.“

„Až mi bude odtud jíti,
Kriste, rač mi uděliti
Matkou palmu vítěznou.

Až smrt tělo moje schvátí,
račiž, Pane, duši dáti
slávu ráje blaženou!“

OBSAH:

	Str.
Předmluva	7
Promluva pohřební	9
Smrt — poslední spánek	13
U hrobu starcova	17
Na hrobě stařenky	19
U hrobu otcova	21
Na hrobě matky	25
II.	29
Na hrobě manželky	31
Nad hrobem mladé dívky	33
Na hrobě jinocha	37
Na hrobě dítěte	41
Nad hrobem toho, jenž náhle zemřel	43
Nad hrobem rolníka	47
Na hrobě učitele	51
II.	55
Nad rakví duchovního správce osady	59
Nad rakví vdp. Jaroslava Mlynáře	63
Na hrobě vojína	65
Na hrobě zbožného katolíka	69
Památce hrdinů	73
Nad hrobem zasloužilého muže či ženy	77
Hřbitov — Sv. pole — Zahrada zelená	81
K Májové slavnosti na hřbitově	85

Několik pozoruhodných homiletických spisů:

KÁZÁNÍ FILIPA HEUSLERA

Posmrtné vydání uspořádal † prof.
Václav Kronus

Sv. I. KÁZÁNÍ NA DOBU VÁNOČNÍ

Váz. Kč 50.—

**Sv. II. KÁZÁNÍ NA DOBU VELIKO-
NOČNÍ**

Váz. Kč 50.—

**Sv. III. část 1. KÁZÁNÍ NA DOBU
SVATODUŠNÍ**

Váz. Kč 48.—

**Sv. III. část. 2. KÁZÁNÍ NA DOBU
SVATODUŠNÍ**

Váz. Kč 32.—

Sv. IV. KÁZÁNÍ NA SVÁTKY

A SLAVNOSTI

Váz. Kč 54.—

**Sv. V. ŘEČI CYKLICKÉ A PŘÍLE-
ŽITOSTNÉ**

Váz. Kč 50.—

Homiletické spisy

P. G. KOCHA O. M. CAP.

Upravil Arnošt Oliva

VĚROUKA PODLE KATECHISMU

v krátkých promluvách Kč 9.—

MRAVOUKA PODLE KATECHIS-

MU v krátkých promluvách Kč 12.—

NAUKA O MILOSTI PODLE KA-

TECHISMU

v krátkých promluvách Kč 15.—

ARNOŠT OLIVA:

AVE, MARIS STELLA

Cyklus promluv Mariánských

Brož. Kč 16.—

KRISTOVO KRÁLOVSTVÍ

Brož. Kč 6.50

**KRÁTKÉ ÚVAHY O TAJEMSTVÍCH
POSVÁTNÉHO RŮŽENCE**

Brož. Kč 6.—

POMOCNICE V KAŽDÝ ČAS

Brož. Kč 6.—

PROMLUVY PŘI ODDAVKÁCH

Brož. Kč 5.80

EM. ŽÁK:

MĚSÍC SV. PANNY NAZARETSKÉ.

32 Mariánských promluv. Brož. Kč 17.50

Lze objednat u knihkupců
zejména v

NAKLADATELSTVÍ

KROPÁČ & KUCHARSKÝ

v Praze II., Spálená ulice 23

PROF. EM. ŽÁKA

POHŘEBNÍ PROMLUVY

jsou zajisté vítanou pomůckou duchovním řečníkům, kteří budou chtít nad rakví významné osoby promluvit k poučení přítomných a k útěše pozůstalých příbuzných. Profesor Žák napsal tu řadu promluv nad hrobem osob všech význačných stavů a věků. Poukazuje na jejich význam v lidské společnosti krásnou a výstižnou mluvou. Častý a vhodný příklad jistě dotkne se mysli posluchačů. Závěrečné kázání „o slavnosti vzkříšení na hřbitově“ je něžnou apologií křesťanského způsobu pohřbívání.

Dr. V. Ž.

Nakladatelství

KROPÁČ A KUCHARSKÝ
v Praze II., Spálená ulice 23.